

UiO • **Det juridiske fakultet**

Om rettslig regulering av sakkyndighet ved etterforskning av småbarnsdødsfall

Bruk av sakkyndige for å avdekke straffbare forhold ved småbarnsdødsfall

Kandidatnummer: 649

Leveringsfrist: 25.11.2013

Antall ord: 15 685

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING	1
1.1	Presentasjon av tema og problemstilling	1
1.2	Avgrensing og begrepsavklaring	4
1.3	Metode og rettskilder	6
1.4	De ulike interessene og oppgavene i helsetjeneste og rettsvesen	7
1.5	Fremgangsmåte.....	10
2	DE LEGE LATA – HVA ER GJELDENE RETT?.....	11
2.1	Etterforskningsplikt ved plutselig og uventet småbarnsdød.....	12
2.2	Rettsmedisinsk sakkyndighet ved etterforskning av småbarnsdødsfall	15
2.2.1	Mandat.....	15
2.2.2	Den rettsmedisinske kommisjon	16
2.2.3	Habilitet.....	17
2.2.4	Rettslig oppnevning av sakkyndig ved etterforskning	19
2.2.5	Sakkyndiges taushetsplikt	20
2.3	Helsepersonells meldeplikt ved plutselig og uventet småbarnsdødsfall	21
2.4	Aktuelle etterforskingsskritt	21
2.4.1	Sakkyndig likundersøkelse.....	22
2.4.2	Bruk av tvangsmidler	26
2.4.3	Generelle etterforskingsskritt	28
2.5	Frivillig dødsstedsundersøkelse i regi av helsetjenesten	30
2.5.1	Når mistanke om straffbare forhold oppstår under frivillig dødsstedsundersøkelse	32
2.6	Bakgrunnen for gjeldende rett	34
2.6.1	Obligatorisk tilbud om dødsstedsundersøkelse	36
2.6.2	Videre om bakgrunnen for etterforskningsplikt	47
2.7	Politiets og helsetjenestens formål ved etterforskning av småbarnsdødsfall	49

3	DE LEGE FERENDA	51
3.1	Ulike interesser i helsetjeneste og politi	51
3.1.1	Dødsstedsundersøkelse	51
3.2	Mandat	56
3.3	Vold som ikke ender i dødsfall.....	58
4	AVSLUTNING.....	58
5	LITTERATURLISTE	60
5.1	Bøker	60
5.2	Lovgivning.....	60
5.3	Traktater.....	61
5.4	Forarbeider.....	61
5.5	Høringsnotater, høringsuttalelser, møtereferat og tolkingsuttalelser.....	62
5.6	Rundskriv og retningslinjer	63
5.7	Representantforslag	64
5.8	Handlingsplaner	64
5.9	Dommer	64
5.10	Rapporter	64
5.11	Personlig meddelelse	64
5.12	Nettdokumenter	65

1 Innledning

1.1 Presentasjon av tema og problemstilling

Det er en tragedie når et lite barn dør. I noen tilfeller er det klart hva dødsfallet skyldes, som for eksempel at barnet har hatt en alvorlig sykdom og dødsfallet har en naturlig sammenheng med denne. Men i noen andre tilfeller kan dødsfallet ha inntruffet uventet og plutselig, og med en ukjent årsak. Dødsfallet kan skyldes at barnet har blitt utsatt for straffbare handlinger. Små barn er i en sårbar posisjon der de er svært avhengige av sine omsorgspersoner og har få forutsetninger for å kunne uttrykke seg tydelig.

De fleste foreldre og omsorgspersoner gjør det de kan for å beskytte og gi barna sine omsorg. Det er likevel barn som blir utsatt for vold og omsorgssvikt. Det er et politisk ønske om å beskytte barn mot vold, og regjeringen Stoltenberg II satte i gang flere tiltak for å forebygge vold i nære relasjoner, særlig med fokus på barn.¹ En viktig målsetting i dette arbeidet er at overgrep og vold mot barn blir oppdaget, etterforsket og straffeforfulgt.² Det er påtalemyndighetens og politiets oppgave å sørge for dette innenfor de rammer som er gitt først og fremst i straffeprosessloven og politiloven.

Enkelte plutselige og uventede barnedødsfall kan skyldes krybbedød. Det vil si at dødsfallet «forblir uoppklart etter gjennomgang av sykehistorie, omstendigheter ved dødsfallet og en grundig obduksjon».³ Innen helsesektoren arbeides det derfor med å få kunnskap om årsaker til dødsfall slik at disse kan forebygges medisinsk eller ved andre helserettede tiltak.

---

¹ Handlingsplan (2004-2007)

² Høringsnotat (2010) s. 15

³ Rognum (2004) s. 8

Antall krybbedødstilfeller gikk ned i Norge etter at flere kampanjer ble satt i gang av Landsforeningen til støtte ved krybbedød og helsemyndighetene.⁴ Det ble fokusert på å gjøre folk oppmerksomme på forskjellige risikofaktorer, som mageleie, hos spedbarn.⁵ I 1989 døde 2,4 av 1000 levende fødte i krybbedød, mens 0,4 av 1000 barn døde i krybbedød i 2001.⁶

Både innenfor rettsvesen og helsetjeneste finnes det interesse for å finne dødsårsaken når et barn dør plutselig og uventet. Hovedformålet for rettsvesen og helsetjeneste er å få klarhet i dødsårsaken.

Målet for politi og påtalemyndighet er videre å avdekke om et barns dødsfall kan skyldes straffbare handlinger.⁷ At straffbare forhold avdekkes når små barn dør, er viktig for å ivareta deres rettssikkerhet.⁸ I de senere år har det vært økt oppmerksomhet på å styrke barns rettssikkerhet, og det er derfor av stor betydning at mishandling av og vold mot barn oppdages.⁹

Dersom straffbare handlinger avdekkes, kan gjerningspersonen bli dømt for sine handlinger. Avdekking av straffbare tilfeller ved småbarnsdødsfall sender dermed et klart signal ut i samfunnet om at mishandling av barn ikke tolereres.¹⁰ Dette kan ha forebyggende effekt ved at gjerningspersoner ikke gjentar sine handlinger og at andre ikke gjør det samme.

---

⁴ Rognum (2004) s. 9

⁵ l.c.

⁶ l.c.

⁷ Straffeprosessloven § 226

⁸ Prop. nr. 105 L (2010-2011) s. 20

⁹ Høringsnotat (2010) s. 3

¹⁰ Representantforslag nr. 85 s. 1

Tall fra Statistisk sentralbyrå viser at i årene 2006-2011 skyldtes tre av 221 barnedødsfall i alderen 1-4 år drap.¹¹ Men blir alle straffbare forhold oppdaget og pådømt? Overskrifter som «Norske barn dør av mishandling hjemme» og «Barnedrapsmenn kan gå fri» har forekommet i nyhetsbildet i de senere år.¹² Overlege Jens Grøgaard ved barneintensavdelingen på Ullevål universitetssykehus uttalte i 2004 at det er sannsynlig at mellom tre og åtte barn dør hvert år av fysisk mishandling hjemme.¹³

Politiet kan ha store utfordringer med å avdekke om straffbare forhold foreligger når barn dør plutselig og uventet og årsaken er ukjent. Vanskelige faglige spørsmål kan oppstå under etterforskningen der politiet vil ha behov for særskilt sakkyndighet.¹⁴ Det er et særlig behov for bistand fra rettsmedisinsk sakkyndige ved etterforskning av alvorlige voldssaker.¹⁵ Bistand ved politiets etterforskning fra personer med rettsmedisinsk kompetanse er viktig for å avdekke årsaksforholdene dersom straffbare handlinger foreligger ved småbarnsdødsfall.¹⁶ Den rettslige reguleringen for bruk av sakkyndige ved etterforskning av småbarnsdødsfall har derfor betydning for avdekking av straffbare forhold i slike saker. Dette har igjen betydning for barns rettssikkerhet og forebygging av vold mot barn.

Problemstillingen i denne oppgaven er:

Hvordan er bruk av sakkyndighet ved etterforskning av småbarnsdødsfall regulert, og hvordan bør den reguleres.

---

¹¹ Statistisk sentralbyrå (2006-2011)

¹² Bang og Bakken (2004). Moland og Helljesen (2006).

¹³ Bang og Bakken (2004)

¹⁴ NOU 2001:12 s. 53

¹⁵ Ibid. s. 53

¹⁶ Ibid. s. 59

1.2 Avgrensning og begrepsavklaring

Både innenfor sivilrett og strafferett kan det være behov for sakkyndig bistand. Denne oppgaven er begrenset til straffesaker. Temaet her er: Grunnlag og grenser for bruk av sakkyndighet under etterforskning av straffesaker.

Både helsetjeneste og rettsvesen kan bli involvert ved småbarnsdødsfall. Her skal helsevesenets egne tiltak ved småbarnsdødsfall bare omtales i den grad de er relevante for etterforskningen. Oppgaven dreier seg om etterforskning og det avgrenses dermed mot regelverk som omhandler sakkyndighet under hovedforhandling.

Denne oppgaven vil kun omfatte den rettslige reguleringen av sakkyndighet i de dødsfallene som gjelder små barn fra 0 til og med 3 år. Det avgrenses til denne gruppen barn fordi det blir tilbudt dødsstedsundersøkelse i regi av helsetjenesten når disse dør plutselig og uventet. Særskilte regler for politiets etterforskning gjelder for barn opp til 18 år. Problemtillinger som denne oppgaven reiser kan derfor ha relevans for etterforskning av alle plutselige og uventede barnedødsfall.

Vold mot barn som ikke fører til død følger alminnelige regler for etterforskning. Ved vold mot barn som fører til død gjelder særskilte regler for etterforskning. Denne oppgaven omhandler det siste.

Med plutselig og uventet dødsfall menes dødsfall som ikke er naturlig og forventet på bakgrunn sykdom.¹⁷ Tilfeller av dødsfall som klart skyldes barnets sykdom, og dermed ikke gir grunnlag for etterforskning, holdes derfor utenfor.

---

¹⁷ Prop. 105 L (2010-2011) s. 20

I saker om småbarnsdødsfall vil det regelmessig det være behov for sakkyndig bistand for å avdekke om dødsårsaken har sammenheng med straffbare forhold. Det er særlig behov for rettsmedisinsk kompetanse når dødsårsaken skal avdekkes. De sakkyndige kan bidra til opplysning av saken. Disse opplysningene kan være en viktig del av det bevisbildet som ved avsluttet etterforskning først utgjør grunnlaget for påtaleavgjørelsen, og eventuelt senere for rettens avgjørelse. Det er flere faktorer enn de sakkyndiges funn som utgjør bevisføringen i retten. Denne oppgaven begrenses til å omhandle de rettsmedisinsk sakkyndiges bidrag til etterforskningen.

En sakkyndig person brukes når klarlegging av faktum krever sakkyndighet som politi ved etterforskning, eller dommer ved behandling i retten, vanligvis ikke selv har.¹⁸ Denne oppgaven begrenser seg til å gjelde rettsmedisinsk sakkyndige. Rettsmedisin forstås som medisinsk kunnskap benyttet i rettslig sammenheng.¹⁹

Ved frivillige dødsstedsundersøkelser i regi av helsetjenesten deltar personell med etterforskningsbakgrunn.²⁰ Spørsmålet om oppnevning som sakkyndig personell som har reist ut med etterforskningsbakgrunn kan fremstå som uklart, men er ikke en del av denne oppgaven fordi oppmerksomheten her er rettet mot personell med rettsmedisinsk bakgrunn.

En vurdering av kvaliteten på sakkyndigarbeidet faller utenfor rammene av en juridisk masteroppgave. Til det formål har lovgiver bestemt at en rettsmedisinsk kommisjon skal kontrollere erklæringer og uttalelser som den rettsmedisinsk sakkyndige har avgitt.²¹

---

¹⁸ Andenæs (2009) s. 222

¹⁹ NOU 2001:12 s. 47

²⁰ Innst.S. nr 355 (2008-2009) s. 150

²¹ Straffeprosessloven §§ 146 og 147

1.3 Metode og rettskilder

Oppgaven redegjør ved bruk av juridisk metode for rettslig regulering av sakkyndighet ved etterforskning av småbarnsdødsfall. Straffeprosessloven er den primære kilden som regulerer sakkyndighet ved alle former for etterforskning. Det er gitt utfyllende regler i forskrift gjennom påtaleinstruksen. I nyere tid har det pågått et lovarbeid for plutselig og uventet småbarnsdød med omfattende lovforarbeider. Forarbeidene vil bli brukt til å utdype ordlyden i lovbestemmelsene og for å belyse bakgrunnen for gjeldende rett.

Redegjørelsen av bakgrunnen for gjeldende rett vil vise hvordan Grunnloven og Den europeiske menneskerettighetskonvensjon satte skranker for politiske tiltak som ble foreslått for å bedre barns rettssikkerhet. Etter lex superior-prinsippet går Grunnloven som lov av høyere rang foran lov av lavere rang ved motstrid. Grunnloven ivaretar viktige demokratiske og rettsstatlige hensyn, og bestemmelser gitt i denne lov begrenser lovgivers adgang til å gjennomføre lovvedtak ved formell lov. Dersom bestemmelser som vil stride mot Grunnloven skal kunne vedtas, må dette skje ved grunnlovsending.

Den europeiske menneskerettighetskonvensjon er inkorporert i norsk rett gjennom menneskerettsloven § 2. Konvensjonen har derfor status som formell lov. Dette gjelder også for Barnekonvensjonen som det vil bli henvist til i oppgaven. Konvensjonene er en del av Norges internasjonale forpliktelser og hvordan de skal tolkes, vil også avhenge av de tolkninger som legges til grunn i blant annet Den europeiske menneskerettighetsdomstol og i andre land.

Rettspraksis vil bli henvist til i de tilfeller det er nødvendig for å belyse hva rettsregelen er på et område. Det samme gjelder for juridisk litteratur. Forvaltningens instruks og retningslinjer vil særlig bli brukt for å belyse hva som gjeldende rett på områder der dette er til nytte for å utdype ordlyden og forarbeider. Dette gjelder særlig Riksadvokatens rundskriv nr. 2 2011 om politiets etterforskningsplikt og Folkehelseinstituttets retningslinjer for helsetjenestens tilbud om dødsstedsundersøkelse.

1.4 De ulike interessene og oppgavene i helsetjeneste og rettsvesen

Førstestatsadvokat Ingunn Fossgard har uttalt:

«Plutselig og uventet spedbarnsdød befinner seg i et vanskelig farvann mellom helsetjeneste og rettsvesen»²²

Både helsetjeneste og rettsvesen blir koblet inn ved plutselige og uventede småbarnsdødsfall. Politiet skal sette i gang etterforskning og begjære sakkyndig likundersøkelse.²³ Helse-tjenesten skal sørge for at barnet blir overført til nærmeste sykehus og gi foreldrene tilbud om en dødsstedsundersøkelse.²⁴

Helsetjeneste og rettsvesen er to store samfunnsområder som har hver sine interesser og oppgaver de skal ivareta. Dette kommer frem av formålene angitt i de ulike lovverkene som politi og helsetjeneste arbeider etter.

Etter helsepersonelloven § 1 skal helsetjenesten «bidra til sikkerhet for pasienter og kvalitet i helse- og omsorgstjenesten samt tillit til helsepersonell og helse- og omsorgstjenesten». Helsepersonells sentrale oppgave er å ivareta interessene til den enkelte pasient.²⁵

---

²² Rognum (2004) s. 8

²³ Straffeprosessloven § 228 jfr. påtaleinstruksen § 13-2 tredje ledd

²⁴ Retningslinjer Folkehelseinstituttet s. 2

²⁵ NOU 2010:3 s. 114

Straffeprosessloven § 226 lyder:

- «Formålet med etterforskningen er å skaffe til veie de nødvendige opplysninger for
- a. å avgjøre spørsmålet om tiltale ,
  - b. å tjene som forberedelse for rettens behandling av spørsmålet om straffeskyld og eventuelt spørsmålet om fastsettelse av reaksjon ,
  - c) å avverge eller stanse straffbare handlinger .
  - d. å fullbyrde straff og andre reaksjoner og
  - e. å tjene som forberedelse for barneverntjenestens behandling av spørsmålet om det skal sette i verk tiltak etter lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester.»

Politiets sentrale oppgave ved etterforskning er å samle inn fakta med det formål å etablere grunnlag for påtalemyndigheten til å vurdere om det foreligger et straffbart tilfelle der alle straffbarhetsvilkårene er oppfylt.²⁶ Politiets kjerneoppgave ved etterforskning er å sørge for trygghet og beskyttelse i samfunnet.²⁷

Hovedinteressene politiet og helsetjenesten skal beskytte, representerer ofte ytterpunktene ved en interesseavveining.²⁸ Eksempelvis dersom en potensielt voldelig person selv er skadet, vil politiet interesse være å forhindre personen fra å skade andre, mens helsepersonells interesse vil være å behandle personens skader. Det er heller ikke gitt at politi og helsetjeneste har samme oppfatning av hvor grensene går for interessene de skal ivareta.²⁹ Det kan føre til uenighet i arbeidet med plutselige og uventede dødsfall siden området havner innenfor både politi og helsetjeneste.³⁰ Ulik forståelse i sektorene om formål, ansvarsområder og myndighet kan føre til problemer når deres oppgaver skal utføres.³¹

---

²⁶ Riksadvokaten rundskriv nr. 3 1999 s. 2

²⁷ NOU 2010:3 s. 114

²⁸ Rapport IS-1415 s. 24

²⁹ L.c.

³⁰ L.c.

³¹ L.c.

Både helsepersonell og politi er avhengig av tillit for å kunne utføre sin virksomhet.³² Helsepersonell er avhengig av at folk som de behandler, har tillit til dem, slik at de kan utføre sitt hjelpearbeid. Politiet oppnår tillit generelt i samfunnet i form av å beskytte, kontrollere og korrigere.³³ Felles for sektorenes virksomhet er at de skal beskytte og sørge for personers sikkerhet. Dette gjelder likevel ulike typer sikkerhet. Helsetjenesten skal sørge for helsemessig sikkerhet, mens politiet skal sørge for sikkerhet ved å beskytte mot kriminelle handlinger.

I noen tilfeller kan helsepersonell og politi i praksis ha samme målsetting. For eksempel dersom et lite barn faller i vannet vil både helsepersonell og politi ha som mål å redde barnet opp av vannet. De ulike formålene til de to sektorene kan komme tydeligere frem i andre tilfeller. Dersom en person raner en eldre dame og skader henne, vil politiets hovedoppgave være å pågripe raneren slik at han kan straffeforfølges, både for å beskytte enkeltpersoner og samfunnet som helhet. Helsepersonell vil ha som hovedoppgave å behandle fornærmedes skader for å sikre hennes helse. I det siste eksempelet vil vanligvis politi og helsepersonell utfylle hverandres oppgaver og deres ulike interesser vil sjeldent komme i konflikt.

Det kan imidlertid by på ulike utfordringer når helsetjeneste og politi skal ivareta ulike interesser i saker med plutselig og uventet småbarnsdød. Dette kan igjen påvirke i hvilken grad barns rettssikkerhet ivaretas. Som avsnittet om gjeldende rett vil vise, har både helsepersonell og politi pliktige oppgaver ved plutselige og uventede småbarnsdødsfall. Spørsmålet er da om politiets og helsetjenestens interesser og oppgaver utfyller hverandre eller kommer i konflikt.

---

³² NOU 2010:3 s. 114

³³ L.c.

Etter at jeg har gjennomgått gjeldende rett for sakkyndighet ved etterforskning av småbarnsdødsfall, vil jeg komme tilbake til hvilken betydning det har at plutselige og uventede småbarnsdødsfall står i et spenn mellom helse- og politisektoren i del 3.

1.5 Fremgangsmåte

I del 2 av denne oppgaven vil jeg gjøre nærmere rede for gjeldende rett for bruk av sakkyndighet ved etterforskning av småbarnsdødsfall. I del 3 vil jeg ta opp rettspolitiske spørsmål knyttet til rettslig regulering av sakkyndighet etterforskning av plutselige og uventede småbarnsdødsfall.

2 De lege lata – hva er gjeldende rett?

I denne delen vil jeg gjøre rede for gjeldende rett ved plutselig og uventet småbarnsdød. Jeg vil først redegjøre for *når* påtalemyndighet og politi kan sette i gang etterforskning. Deretter vil jeg ta for meg *når* påtalemyndighet og politi kan bruke sakkyndige i sin etterforskning av småbarnsdødsfall. Jeg vil så redegjøre for hvilke typer etterforskningsskritt politiet kan foreta og hvilke krav som må være oppfylt for at disse skal kunne iverksettes. For de tilfellene der det ikke foreligger mistanke ved plutselige og uventede småbarnsdødsfall, vil jeg ta for meg hvordan helsetjenestens egne undersøkelser kan spille en rolle ved etterforskningen.

Deretter vil jeg utgreie om bakgrunnen for gjeldende rett. Dette fordi det nylig har pågått et lovarbeid som har vist seg å berøre langt mer kompliserte rettslige spørsmål enn det kan hende lovgiver hadde sett for seg da arbeidet ble igangsatt. Dette vil jeg gjøre ved å presentere det forarbeidet som har ble gjort og som resulterte i dagens gjeldende rett. Jeg tar for meg bakgrunnen under en felles fremstilling for å unngå dobbeltbehandling under de enkelte temaene.

Det er politiet som iverksetter og utfører etterforskning etter strpl. § 225. Det er påtalemyndighetens tjenestemenn i politiet som skal ta beslutning om etterforskning skal iverksettes etter strpl. § 55 første ledd nr. 3. Det fremgår også forutsetningsvis av strpl. § 225 første ledd, 2. punktum, at «enhver politimann» kan foreta etterforskningsskritt som «ikke uten skade kan utsettes», selv om beslutning ikke er tatt av en overordnet.

I det følgende refererer «politiet» både til påtalemyndighetens tjenestemenn i politiet og polititjenestemenn som ikke er en del av påtalemyndigheten. Grunnen til dette er at det for det meste ikke vil være nødvendig å vise noe skille. Der det er av betydning vil jeg presisere om det er påtalemyndigheten eller polititjenestemenn som ikke er en del av påtalemyndigheten jeg viser til.

2.1 Etterforskningsplikt ved plutselig og uventet småbarnsdød

Etter strpl. § 224 er utgangspunktet at det må foreligge en anmeldelse eller andre omstendigheter som gjør at det er «rimelig grunn til å undersøke» om noe straffbart har skjedd. Dette gjelder for etterforskning generelt ved alle typer kriminalitet.

Etter Riksadvokatens rundskriv nr. 3 1999 om etterforskning menes det med «rimelig grunn» at det er et generelt krav til en sannsynlighet for at straffbart forhold foreligger.³⁴ Videre kreves det at etterforskningen er forholdsmessig tilpasset hvor alvorlig det mulige straffbare forholdet er og at det er en saklig begrunnelse for å sette i gang etterforskning.³⁵ Eksempelvis kan politiet etter et dødsfall motta meldinger om bruk av vold i familien. Politiet vil da ha rimelig grunn til å sette i gang etterforskning.

Dersom det ikke foreligger noen rimelig grunn til å foreta undersøkelser, er utgangspunktet at etterforskning ikke kan settes i gang.³⁶ I strpl. § 224 fjerde ledd finnes likevel et unntak fra dette som sier at etterforskning om årsaken til et dødsfall kan foretas selv om det ikke finnes noen grunn til mistanke om straffbart forhold «når barn under 18 år dør plutselig og uventet». Dette gir politiet en adgang til å etterforske ved et «plutselig og uventet» dødsfall, selv om det etter en konkret vurdering ikke foreligger «rimelig grunn til å undersøke» årsakene til et dødsfall.

Etter påt.instr. § 7-4 sjette ledd *skal* politiet sette i gang etterforskning ved et plutselig og uventet barnedødsfall. Politiet har ikke bare en adgang, men en klar plikt til å sette i gang etterforskning ved slike dødsfall.

---

³⁴ Rundskriv Riksadvokaten nr. 3 1999 s. 6

³⁵ Ibid. s. 6

³⁶ Ibid. s. 5

Spørsmålet blir da hva det vil si at et barn dør «plutselig og uventet». Negativt avgrenset, er dette ifølge lovens forarbeider, normalt ikke de dødsfall som skyldes sykdomsutvikling.³⁷ Det kan likevel være tilfellet at døden inntreffer tidligere eller mer plutselig enn man hadde ventet, selv om døden ut fra barnets helsetilstand vil være naturlig.³⁸ Det er ikke slike tilfeller, særlig når barnet dør på sykehus eller i en institusjon, som var bakgrunnen for at etterforskningsplikten ble innført ved plutselige og uventede dødsfall hos barn.³⁹ Målet med etterforskningsplikten er, ifølge forarbeidene, å oppdage og hindre vold og overgrep som begås mot barn.⁴⁰

I Riksadvokatens rundskriv nr. 2 2011 understrekes det at etterforskning heller ikke skal settes i gang automatisk når barn dør tidligere enn ventet utenfor en helseinstitusjon av sykdom som er medfødt eller diagnostisert på forhånd.⁴¹ Rundskrivet fremhever at det likevel skal etterforskes dersom opplysninger trekker i retning av at straffbar handling er begått.⁴²

Plikten til å etterforske ved plutselige og uventede barnedødsfall gjelder likevel ikke dersom «det er åpenbart at dødsfallet ikke skyldes en straffbar handling» etter påt.instr. § 7-4 sjette ledd, 2. punktum. Riksadvokaten kan gi nærmere retningslinjer om begrensningen i plikten, jfr. påt.instr. § 7-4 sjette ledd 3. punktum.

Etter forarbeidene skal unntaket fra etterforskningsplikten der det er «åpenbart» at straffbare forhold ikke foreligger, jfr. påt.instr. § 7-4 sjette ledd 2. punktum, tolkes snevert og gir

---

³⁷ Prop. nr. 105 L (2010-2011) s. 20

³⁸ L.c.

³⁹ L.c.

⁴⁰ L.c.

⁴¹ Rundskriv nr. 2 2011 s. 6

⁴² L.c.

ikke rom for utpreget skjønn.⁴³ I forarbeidene er det videre påpekt at dødsfall som er naturlige ut fra barnets sykdomshistorie eller lignende, normalt ikke ansees som et plutselig og uventet dødsfall.⁴⁴ Det understrekes også i Riksadvokatens rundskriv at dette unntaket fra etterforskningsplikten skal tolkes strengt.⁴⁵ Dersom det er noen tvil vedrørende årsakene til et småbarnsdødsfall uttales det i forarbeidene at etterforskning *skal* settes i gang.⁴⁶

Riksadvokaten påpeker i rundskriv nr. 2 2011 at han ikke vil fastsette begrensinger i etterforskningsplikten utover de som fremgår av påt.instr. § 7-4 sjette ledd.⁴⁷ Det påpekes at unntaket gjelder årsaken til dødsfallet.⁴⁸ Selv om man ikke vet sikkert årsaken, kan det være tilfeller der det er klart at ingen andre har vært involvert i dødsfallet, og at det ikke kan være forårsaket av et straffbart forhold.⁴⁹ Eksempler som gis i rundskrivet er at en person dør på et idrettsstevne, eller av en overdose av rusmidler og det er tydelig at ingen andre har vært innblandet.⁵⁰ Det kan likevel være naturlig at noe etterforskning settes i gang for at alle forhold ved dødsfallet skal avdekkes.⁵¹

Ved småbarnsdødsfall er eksemplene over lite aktuelle, men det kan være tilfeller der det er klart at andre ikke var skyld i dødsfallet. Dette kan for eksempel være dersom et løpende barn, faller ned en bratt steinrøys, og slår seg til døde. Men også i slike tilfeller kan det være aktuelt å foreta nærmere undersøkelser for og med større sikkerhet kunne slå fast hva som faktisk skjedde.

---

⁴³ Prop. nr. 105 L (2010-2011) s. 21

⁴⁴ Prop. nr. 105 L (2010-2011) s. 21

⁴⁵ Rundskriv nr. 2 2011 s. 6

⁴⁶ Ibid. s. 6

⁴⁷ Ibid. s. 6

⁴⁸ Ibid. s. 7

⁴⁹ Ibid. s. 7

⁵⁰ Ibid. s. 7

⁵¹ Ibid. s. 7

Rettsregelen er følgelig at småbarnsdødsfall kan etterforskes uavhengig av om det foreligger grunn til mistanke om straffbare forhold når barnet dør plutselig og uventet.⁵² Det fremheves at politiet *har plikt* til å etterforske ved slike dødsfall med mindre det er *åpenbart* at barnet ikke døde som følge av en straffbar handling.⁵³

2.2 Rettsmedisinsk sakkyndighet ved etterforskning av småbarnsdødsfall

Etter strpl. § 148 kan påtalemyndigheten søke bistand hos sakkyndige til bruk for etterforskning. Sakkyndige som påtalemyndigheten benytter fast har plikt til å bistå under etterforskningen jfr. strpl. § 148 2. punktum. Når retten oppnevner sakkyndige etter strpl. § 138 skal den gi partene muligheten til å uttale seg, jfr. strpl. § 141. Det er ikke oppstilt noe krav om at den andre part gis adgang til å uttale seg når påtalemyndigheten oppnevner sakkyndige etter strpl. § 148.

2.2.1 Mandat

Påtalemyndigheten skal fastsette et skriftlig mandat om hva som skal utredes, jfr. strpl. § 148, 4. punktum, jfr. § 142a. Det kreves derfor i utgangspunktet et skriftlig mandat. Dette skal angi oppdragets formål og omfang, jfr. påt.instr. § 12-1.

Dersom det er stor fare for at opphold vil skade etterforskningen, kan det gjøres unntak fra kravet om skriftlig mandat, jfr. strpl. § 148, 4. punktum. I slike tilfeller er en foreløpig muntlig begjæring tilstrekkelig etter påt.instr. § 12-1 første ledd, 2. punktum. En begjæring om rettsmedisinsk bistand skal etter påt.instr. § 12-1 andre ledd fremsettes overfor Rettsmedisinsk institutt. Dette gjelder likevel ikke dersom det er fare for at opphold vil gå ut

---

⁵² Straffeprosessloven § 224 fjerde ledd

⁵³ Påtaleinstruksen § 7-4 sjette ledd.

over etterforskingen da det kan tas direkte kontakt med en sakkyndig, jfr. påt.instr. § 12-1 andre ledd, 2. punktum.

I 1998 ble et utvalg, Rognum-utvalget, oppnevnt av Justisdepartementet for å utrede rettsmedisinsk sakkyndighet i straffesaker. Rognum-utvalget påpeker i NOU 2001:12 at kvaliteten på den sakkyndiges undersøkelser og erklæringer kan påvirkes av hvordan mandatet er utformet.⁵⁴ I utredningen ble det funnet lite tilfredsstillende at sakkyndige i noen tilfeller ikke mottok et mandat, men ble forventet selv å vurdere på hvilken måte de skulle bistå oppdragsgiver.⁵⁵ På bakgrunn av dette foreslo utvalget at retten og påtalemyndigheten skulle ha plikt å utarbeide skriftlig mandat ved sakkyndig bistand, slik de har etter dagens lovverk.⁵⁶

2.2.2 Den rettsmedisinske kommisjon

Ved rettsmedisinske spørsmål skal de sakkyndige straks sende en kopi av de erklæringer og uttalelser de gir påtalemyndigheten til den rettsmedisinske kommisjon etter strpl. § 147 jfr. § 148 3. punktum. Erklæringene og uttalelsene skal gjennomgås av kommisjonen og dersom det foreligger vesentlige mangler skal påtalemyndigheten underrettes om dette etter strpl. § 147 tredje ledd. Formålet er at det foretas en kvalitetskontroll av vurderingene fra de rettsmedisinsk sakkyndige. Rognum-utvalget fremhevet særlig viktigheten av at erklæringer i saker om spedbarnsdødsfall blir sendt inn til kontroll.⁵⁷ Dette fordi sakene er «meget alvorlige og undersøkelsene er faglig krevende og ofte innebærer vitenskapelig basert skjønnsutøvelse».⁵⁸

---

⁵⁴ NOU 2001:12 s. 124

⁵⁵ L.c.

⁵⁶ L.c.

⁵⁷ NOU 2001:12 s. 140

⁵⁸ L.c.

2.2.3 Habilitet

Når påtalemyndigheten søker sakkyndig bistand gjelder også bestemmelsen i strpl. § 142 om at noen som ville være «ugild som dommer etter domstolsloven § 106 eller § 108» ikke bør brukes som sakkyndig dersom «det kan unngås», jfr. strpl. § 148 2. punktum. Utgangspunktet er at sakkyndig som ville vært inhabil som dommer etter dl. §§ 106 og 108 ikke bør oppnevnes som sakkyndig. Etter dl. § 108 vil en dommer være inhabil dersom det foreligger «særegne forhold» og disse «er skikket til å svekke tilliten» til hans habilitet. Et slikt tilfelle kan foreligge dersom en rettsmedisiner får som oppdrag å undersøke et plutselig og uventet småbarnsdødsfall der det er mistanke om feilbehandling ved det sykehus han arbeider.

Regelen om bruk av sakkyndig som ville vært inhabil etter dl. §§ 106 og 108 gjelder likevel bare «når det kan unngås» å bruke den sakkyndige, jfr. strpl. § 142. I sivile saker «skal ikke» en sakkyndig som ville ha vært inhabil som dommer, oppnevnes av retten, jfr. tvisteloven § 25-3 tredje ledd. Det fremgår av ordlyden at påtalemyndigheten står friere i å legge vekt på sakkyndiges habilitet i straffesaker enn det retten gjør i sivile saker. Straffeprosesslovens forarbeider påpeker at det ikke antas nødvendig med en «absolutt utelukkelsesgrunn» i straffeprosessen.⁵⁹ Bakgrunnen for denne forskjellen kan være at det da straffeprosessloven ble vedtatt, var det på flere fagområder få eksperter å velge blant og at det derfor ikke var ønskelig å begrense tilgangen på sakkyndig kompetanse i straffesaker.

Rognum-utvalget fremhevet da utredningen ble avgitt i 2001 at tilgangen på sakkyndige var bedre enn tidligere og at det derfor ikke var reelle grunner for å ha ulike regler i straffeprosessloven og tvisteloven.⁶⁰ Det står i dag 20 rettsmedisinere på Den rettsmedisinske kommisjons liste over sakkyndige som kan benyttes ved plutselige og uventede småbarns-

---

⁵⁹ NUT-1969-3 s. 216

⁶⁰ NOU 2001:12 s. 118

dødsfall.⁶¹ Dersom det eksempelvis oppstår et tilfelle der en sakkyndig er inhabil etter dl. §§ 106 eller 108, vil det mest sannsynlig være andre sakkyndige tilgjengelig som kan ta på seg samme oppdrag. Dette taler for at adgangen til benytte sakkyndig som ville vært inhabil som dommer etter dl. §§ 106 og 108 bør være snever. En streng tolkning av denne adgangen harmonerer også bedre med hovedregelen i tvisteloven.

Påtalemyndigheten bør som regel heller ikke bruke sakkyndige som «står i avhengighetsforhold til hverandre» etter strpl. § 142, jfr. § 148 2. punktum. Utgangspunktet om at kun en sakkyndig skal oppnevnes etter strpl. § 139 kommer ikke til anvendelse når påtalemyndigheten søker sakkyndig bistand til bruk for etterforskning, jfr. strpl. § 148. Det kan derfor være aktuelt å benytte flere sakkyndige ved etterforskning av plutselige og uventede småbarnsdødsfall.

Etter straffeprosesslovens forarbeider kan et tilfelle der to leger som arbeider ved samme sykehus være et «avhengighetsforhold».⁶² I slike tilfeller er det en fare for at vurderingene ikke vil være selvstendige, men bli påvirket av hverandre. Rettsmedisinere som kan brukes som sakkyndige ved plutselig og uventet småbarnsdødsfall er et lite fagmiljø der flere kan være ansatt ved samme institusjon. Spørsmålet er om kravet til habilitet bør være like strengt for dette fagfeltet.

I Rt. 1983 s. 379 ble to leger som var ansatt ved samme sykehus oppnevnt som sakkyndige.⁶³ Høyesterett påpekte at det måtte kunne tas praktiske hensyn i tilfeller der det ville føre til vanskeligheter å oppnevne andre sakkyndige. Rognum-utvalget fremhever at på «områder med sterkt skjønnsmessige forutsetninger» bør sakkyndige fra forskjellige institusjoner benyttes.⁶⁴ Som sagt ovenfor, uttalte Rognum-utvalget at undersøkelsene ved spedbarns-

---

⁶¹ Opplyst i mail fra Rognum av 21.11.2013

⁶² Ot.prp. nr. 35 (1978-1979) s. 152

⁶³ Rt. 1983 s. 379 på s. 382

⁶⁴ NOU 2001:12 s. 123

dødsfall ofte er skjønnsbaserte og faglig krevende.⁶⁵ Dette taler for at dersom flere sakkyndige benyttes ved plutselig og uventet småbarnsdød bør de sakkyndige være fra ulike institusjoner.

2.2.4 Rettslig oppnevning av sakkyndig ved etterforskning

Påtalemyndigheten kan også begjære at retten oppnevner sakkyndige til bruk for etterforskning etter strpl. § 237. Fordi påtalemyndigheten allerede har mulighet til å få rettsmedisinsk sakkyndig bistand etter strpl. § 148 er det i utgangspunktet ikke nødvendig med rettslig oppnevning etter strpl. § 237 for bruk ved etterforskning. Professor ved Rettsmedisinsk institutt Torleiv Ole Rognum opplyser at det vanligvis er påtalemyndigheten som søker rettsmedisinsk sakkyndig bistand ved etterforskning og at rettslig oppnevning ofte skjer på et senere tidspunkt.⁶⁶

Rettsmedisinsk sakkyndige som har gjort tjeneste under etterforskning uten rettsoppnevning, må oppnevnes av retten for å få status som rettsoppnevnt sakkyndig under hovedforhandling. Dersom det er klart at det er nødvendig med oppnevning av rettsmedisinsk sakkyndig under hovedforhandling, kan det være aktuelt å be om rettslig oppnevning til bruk for etterforskning etter strpl. § 237. Retten kan også velge å på egen initiativ oppnevne rettsmedisinsk sakkyndig for bruk under hovedforhandling etter strpl. § 138. Påtalemyndigheten kan fremstille sakkyndig som har bistått under etterforskning til avhør i retten som sakkyndig vitne etter strpl. § 149. Rettslig oppnevning på etterforskningsstadiet er derfor ikke nødvendig for at rettsmedisinsk sakkyndighet senere skal kunne brukes under hovedforhandling i retten.

---

⁶⁵ NOU 2001:12 s. 140

⁶⁶ Opplyst i mail fra Rognum av 21.11.2013

Rettsmedisinsk sakkyndige som foretar undersøkelser ved etterforskningen av et plutselig og uventet småbarnsdødsfall vil ofte kunne si noe om skadene og årsakssammenheng som kan være av betydning for subsumsjonen i retten. Det kan derfor i noen saker være hensiktsmessig at påtalemyndigheten begjærer rettslig oppnevning av rettsmedisinsk sakkyndige til bruk for etterforskningen etter strpl. § 237.

2.2.5 Sakkyndiges taushetsplikt

Utgangspunktet er at helsepersonell skal sørge for at andre ikke får tilgang til de opplysninger de får i sitt arbeid vedrørende «folks legems- eller sykdomsforhold eller andre personlige forhold», jfr. helsepersonelloven § 21. Etter hlspl. § 27 unntas helsepersonell fra taushetsplikten dersom de oppnevnes som sakkyndig når det er opplysninger de har «mottatt under utførelse av oppdraget». Pasienten skal informeres om dette, jfr. hlspl. § 27 andre ledd.

Helsepersonell som oppnevnes som sakkyndig, opptrer ikke på vegne av en pasient, men på vegne av en oppdragsgiver. Ved etterforsking av plutselige og uventede småbarnsdødsfall vil oppdragsgiver være påtalemyndigheten, eller retten ved rettsoppnevning under etterforskning. Hensyn til pasientens tillit, og beskyttelse av opplysninger om denne, gjør seg ikke gjeldende på samme måte som for helsepersonell ellers, jfr. hlspl. §§ 1 og 21. Dersom helsepersonell skal kunne bistå politiet ved etterforsking er det viktig at han eller hun kan opplyse politiet om alle funn. Helsepersonell kan altså gi opplysninger til påtalemyndigheten eller retten når de opptrer som sakkyndige ved etterforskning av plutselige og uventede småbarnsdødsfall.

2.3 Helsepersonells meldeplikt ved plutselig og uventet småbarnsdødsfall

Etter Statens helsetilsyns retningslinjer skal helsepersonell sørge for at små barn som dør plutselig og uventet blir lagt inn på nærmeste sykehus.⁶⁷ Dersom det er «grunn til å tro at dødsfallet er unaturlig» skal lege gi melding til politiet om dette, jfr. hlspl. § 36. Etter forskrift om melding av unaturlig dødsfall § 2, anses et dødsfall som unaturlig når det har inntrådt plutselig og uventet og årsaken kan være ukjent. Det vil si at leger har en plikt til å melde alle småbarnsdødsfall som ikke har en klar årsak og har skjedd plutselig og uventet til politiet.

Dersom dødsfallet kan skyldes drap eller legemskrenkelse, skal dette også anses som unaturlig og meldes til politiet etter forskrift om melding av unaturlig dødsfall § 2. I dette tilfellet vil det foreligge mistanke om at straffbar handling er begått, og politiet kan da sette i gang etterforsking etter hovedregelen i straffeprosessloven § 224. Hvis det ikke foreligger mistanke om at noe straffbart har skjedd har politiet likevel etterforskningsplikt etter straffeprosessloven § 224 fjerde ledd, jfr. påtaleinstruksen § 7-4 sjette ledd som redegjort for ovenfor.

2.4 Aktuelle etterforskingsskritt

Neste spørsmål er hvilke midler politiet kan ta i bruk under etterforsking av et plutselig og uventet småbarnsdødsfall. Under dette punktet vil jeg først ta for meg når sakkyndig likundersøkelse kan foretas ved småbarnsdødsfall. Deretter vil jeg gjøre rede for når ulike tvangsmidler kan brukes. Jeg vil så redegjøre for hvilke midler som kan brukes uavhengig av om vilkårene for å benytte tvangsmidler er til stede. Til slutt vil jeg gjøre rede for hvordan helsetjenestens rolle kan være relevant ved etterforskningen.

---

⁶⁷ Rundskriv IK-22/1992 s. 2

2.4.1 Sakkyndig likundersøkelse

Etter strpl. § 228 kan det ved noen dødsfall foretas sakkyndig likundersøkelse. Hovedregelen er at en likundersøkelse skal foretas dersom det foreligger «grunn til mistanke» om at døden skyldes en straffbar handling. Påtalemyndigheten har en plikt til å sørge for at sakkyndig likundersøkelse foretas.

Kravet om «grunn til mistanke» må etter juridisk litteratur forstås som at det må være en sannsynlighetsovervekt for at døden skyldtes en straffbar handling.⁶⁸ Hvis det for eksempel er en mistanke om at barnet har blitt ristet hardt, kan det være mer sannsynlig enn ikke at dødsfallet skyldtes ristingen, og politiet er da pliktig til å sørge for at det foretas en sakkyndig likundersøkelse.

Hvis det ikke er grunn til mistanke, kan likevel påtalemyndigheten bestemme at en likundersøkelse skal foretas hvis «dødsårsaken er uviss» og «særlige forhold» krever det etter strpl. § 228 2. punktum. Påtalemyndigheten har da adgang til å bestemme at likundersøkelse skal foretas. Etter forarbeidene er det nok «at dødsårsaken ikke kan fastslås med ganske høy grad av sikkerhet» at den anses som «uviss» etter strpl. § 228.⁶⁹ I tillegg må «særlige forhold» kreve at en slik undersøkelse foretas. Det vil si at undersøkelsen må være nødvendig for etterforskningen av dødsfallet.⁷⁰

Dersom et barn under 18 år dør, skal politiet sørge for sakkyndig likundersøkelse når dette skjer «utenfor en helseinstitusjon og dødsårsaken er uviss» etter påt.instr. § 13-2 tredje ledd. Politiet har da plikt til å påse at en slik undersøkelse gjennomføres. Selv om dødsfallet har skjedd utenfor institusjon og dødsårsaken er uviss, er det gjort unntak fra plikten til å gjennomføre sakkyndig likundersøkelse dersom det er «særlige grunner gjør det ubetenke-

---

⁶⁸ Bjerke (2001) s. 824

⁶⁹ Ot.prp. nr. 35 (1978-1979) s. 184

⁷⁰ L.c.

lig å unnlate» dette.⁷¹ Unntaket fra plikten til å påse sakkyndig likundersøkelse etter påt.instr. § 13-2 tredje ledd er etter ordlyden formulert som snever, siden den krever at det foreligger «særlige grunner» og at disse gjør det «ubetenkelig». I Riksadvokatens rundskriv nr. 2 2011 er det påpekt at dette unntaket skal tolkes snevert.⁷²

Etter strpl. § 228 kreves det at «særlige grunner» faktisk foreligger for å ha adgang til å foreta sakkyndig likundersøkelse. Plikten til å foreta sakkyndig likundersøkelse, jfr. påt.instr. § 13-2 tredje ledd, gjelder «med mindre særlige grunner gjør det ubetenkelig». På bakgrunn av dette kan plikten til å foreta sakkyndig likundersøkelse anses som videre enn adgangen. Likevel er det etter strpl. § 228 adgang til å foreta sakkyndig likundersøkelse også når et dødsfall skjer utenfor en helseinstitusjon. Plikten er begrenset til å gjelde tilfellene «utenfor helseinstitusjon», jfr. påt.instr. § 13-2. Ved småbarnsdødsfall som skjer innenfor en helseinstitusjon vil det sjeldent foreligge «særlige grunner» som krever en slik undersøkelse. Straffbare handlinger mot et barn kan likevel forekomme innenfor en helseinstitusjon, og det er derfor viktig at adgangen er tilstede.

Formålet med å innføre en plikt til å iverksette sakkyndig likundersøkelse ved barnedødsfall, var etter forarbeidene å gjøre det tydelig at slik undersøkelse i utgangspunktet *skal* skje når dødsårsaken er uviss.⁷³ Det kan se ut til at plikten til å iverksette sakkyndig likundersøkelse etter påt.instr. § 13-2 tredje ledd er videre enn adgangen til slik undersøkelse etter strpl. § 228. Dette skiller seg fra vilkårene for etterforskning ved barnedødsfall der etterforsningsplikten etter påt.instr.n § 7-4 sjette ledd er snevrere enn adgangen til å etterforske etter strpl. § 224 fjerde ledd. Adgangen til sakkyndig likundersøkelse kan på den andre siden være større etter strpl. § 228 enn plikten etter påt.instr. § 13-2 tredje ledd ved barnedødsfall innenfor helseinstitusjon.

---

⁷¹ Påtaleinstruksen § 13-2

⁷² Rundskriv nr. 2 2011 s. 5

⁷³ Prop. nr. 105 L (2010-2011) s. 21

Rettsregelen er følgelig at sakkyndig likundersøkelse kan foretas dersom dødsårsaken er uvisst og det foreligger særlige grunner som krever det, jfr. strpl. § 228. Politiet har plikt til å iverksette slik undersøkelse hvis dødsårsaken hos et barn er uvisst og skjer utenfor helseinstitusjon med mindre særlige grunner ikke gjør unnlattelse av slik undersøkelse ubetenkelig jfr. påt.instr. § 13-2 tredje ledd.

2.4.1.1 Sammenligning av vilkårene for iverksettelse av etterforskning og iverksettelse av sakkyndig likundersøkelse

Kravet for å sette i gang etterforskning etter hovedregelen i strpl. § 224 er at det må foreligge «rimelig grunn» til å foreta undersøkelser om straffbare forhold foreligger. Etter strpl. § 228 er hovedregelen at det må være «grunn til mistanke» om at døden skyldtes straffbare forhold for at sakkyndig likundersøkelse skal kunne foretas. Begge bestemmelsene krever i utgangspunktet en viss mistanke og politiet har en plikt til å iverksette etterforskning og sakkyndig likundersøkelse. Vilårene «rimelig grunn» og «grunn til mistanke» kan etter ordlyden virke identiske og har som vist ovenfor blitt tolket som krav til sannsynligheten for at en straffbar handling er begått.

Strpl. § 224, jfr. påt.instr. § 7-4 sjette ledd, gir politiet både en adgang og plikt til å etterforske uten at mistanke om straffbare forhold foreligger dersom et barn dør «plutselig og uventet». Politiet har adgang og plikt til å påse at sakkyndig likundersøkelse gjennomføres etter strpl. § 228, jfr. påt.instr. 13-2, når «dødsårsaken er uvisst» og dødsfallet skjer «utenfor helseinstitusjon». Det kan derfor være plutselige og uventede barnedødsfall der det er etterforskningsplikt etter strpl. § 224, jfr. påt.instr. § 7-4, men ikke plikt til å iverksette likundersøkelse etter strpl. § 228, jfr. § 13-2. Selv om det ikke fremgår av ordlyden i strpl. § 224, påpeker lovens forarbeider at de fleste plutselige og uventede småbarnsdødsfall vil

skje utenfor helseinstitusjon fordi dødsfall på sykehus som oftest er normale ut fra barns sykdomsbilde.⁷⁴ Ut fra dette er det derfor ikke mange saker hvor dette vil være tilfellet.

I de fleste sakene med plutselige og uventede barnedødsfall vil dødsårsaken også være uviss med plikt til både å etterforske og foreta likundersøkelse. Et type tilfelle der det kan foreligge etterforskningsplikt, men ikke plikt til å foreta likundersøkelse, er ved trafikkulykker der barn dør. Dødsårsaken vil i slike tilfeller sjelden bli ansett som uviss og det foreligger derfor ikke en plikt til å iverksette likundersøkelse etter strpl. § 228, jfr. påt.instr. § 13-2, men dødsfallet har skjedd plutselig og uventet slik at det foreligger en etterforskningsplikt etter strpl. § 224, jfr. påt.instr. § 7-4.

Videre er det gjort unntak både fra politiets etterforskningsplikt og plikt til å foreta sakkyndig likundersøkelse. Etter påt.instr. § 7-4 har ikke politiet plikt til å etterforske dersom det er «åpenbart» at straffbare forhold ikke var grunnen til dødsfallet. Påt.instr. § 13-2 gjør derimot unntak fra plikten til å foreta sakkyndig likundersøkelse dersom «særlige grunner gjør det ubetenkelig» at en slik undersøkelse ikke foretas. Det uttales i forarbeidene at unntaket «åpenbart» i påt.instr. § 7-4 sjette ledd ikke skal sees på som et vesentlig unntak fra etterforskningsplikten.⁷⁵ Riksadvokaten rundskriv fremhever at unntaket «særlige grunner» fra plikten til å foreta likundersøkelse i påt.instr. § 13-2 tredje ledd skal tolkes snevert. Dette gir inntrykk av at disse unntaksbestemmelsene fra politiets plikt har et lite virkeområde.

---

⁷⁴ Prop. nr. 105 L (2010-2011) s. 20

⁷⁵ Ibid. s. 21

2.4.2 Bruk av tvangsmidler

Straffeprosessloven § 224 gir en generell adgang til å sette i gang etterforskning uavhengig av mistanke når et barn dør plutselig og uventet. Likevel må straffeprosesslovens vilkår være oppfylt for å kunne foreta etterforskingsskritt som ransaking, beslag og lignende.⁷⁶ Det betyr at adgangen til etterforskning etter unntaksregelen i strpl. § 224 fjerde ledd ikke nødvendigvis gir anledning til å benytte tvangsmidler. Spørsmålet er hvilke krav som må være oppfylt for at politiet skal ha adgang til å benytte tvangsmidler ved et småbarnsdødsfall.

Straffeprosesslovens fjerde del inneholder de tvangsmidler som politiet kan benytte til bruk for etterforskning. Bruk av sakkyndige vil vanligvis gå ut på å klarlegge faktum og sikre bevis og dette kan skje både ved generell etterforskning eller ved bruk av tvangsmidler.⁷⁷ Bruk av rettsmedisinsk sakkyndige ved småbarnsdødsfall kan ved bruk av tvangsmidler være særlig aktuelt for å foreta nærmere undersøkelser på åstedet. Dette kan skje ved ransaking av bolig etter strpl. § 192 og gransking av hus etter strpl. § 156. Politiet kan benytte sakkyndige som påtalemyndigheten har henvendt seg til ved gransking, jfr. strpl. § 155.

2.4.2.1 Gransking av hus etter § 156 og ransaking etter § 192

Gransking av hus kan foretas uten eiers samtykke «når vilkårene for ransaking eller annen undersøkelse etter reglene i kap 15 er til stede» jfr. strpl. § 156. Ransaking kan skje dersom «noen med skjellig grunn mistenkes for en handling som, etter loven kan medføre frihetsstraff, kan det foretas ransaking av hans bolig, rom eller oppbevaringssted for å sette i verk pågripelse eller for å søke etter bevis eller etter ting som kan beslaglegges eller som det kan tas heftelse i» jfr. § 192.

---

⁷⁶ Høringsnotat (2010) s. 16

⁷⁷ NOU 12:2001 s. 58

Det må foreligge en kvalifisert form for mistanke, «skjellig grunn», for at disse tvangsmidler skal kunne brukes. Etter ordlyden trenger det ikke å være sikkert at den mistenkte er skyldig, men etter rettspraksis må det være mer sannsynlig at mistenkte har begått den straffbare handlingen enn at han ikke har det, såkalt sannsynlighetsovervekt.⁷⁸

Det kreves likevel ikke noen kvalifisert sannsynlighetsovervekt.⁷⁹ Det vil si at dersom det er klart at et lite barn døde på grunn av straffbare handlinger som utvilsomt enten er begått av moren eller faren, men det er usikkert hvem av dem som er skyldig, kan likevel kravet om «skjellig grunn» til mistanke være oppfylt. I juridisk litteratur er det uttalt at «skjellig grunn» kan forstås som god eller rimelig grunn.⁸⁰

I de saker der det har skjedd et plutselig og uventet småbarnsdødsfall har politiet ikke adgang til å ta i bruk slike tvangsmidler, selv om de har adgang til generell etterforskning etter strpl. § 224 fjerde ledd, dersom det ikke også foreligger en mistanke. Dersom en mistanke likevel er tilstede må den også være kvalifisert for at ransaking eller gransking av hus skal kunne gjennomføres.

Det kreves også at det er «tilstrekkelig grunn» for at et tvangsmiddel skal kunne brukes etter straffeprosessloven § 170a. Etter rettspraksis vil et si at det kreves at påtalemyndigheten foretar en vurdering av om bruk av tvangsmiddelet i en sak er hensiktsmessig og ønskelig.⁸¹ Hvis påtalemyndigheten skal kunne bestemme at ransaking eller gransking av hus skal foretas, jfr. strpl. §§ 192 og 156, må det foreligge en tilstrekkelig grunn. Dette kan for eksempel være at det oppdages at et barns dødsfall har sin bakgrunn i at hodet har blitt slått

---

⁷⁸ Rt. 1993 s. 1302 på s. 1303

⁷⁹ Rt. 1994 s. 951 på s. 952

⁸⁰ Andenæs (2009) s. 285

⁸¹ Rt. 1989 s. 809. Rt. 1998 s. 2072 på s. 2074

mot en hard gjenstand. Dette kan være tilstrekkelig grunn for å foreta undersøkelser i hjemmet for å kunne sikre bevis.

Videre må middelet som tas i bruk ikke være et uforholdsmessig inngrep etter sakens art og forholdene ellers.⁸² Momenter fremhevet i juridisk litteratur i vurderingen av om tvangsmiddelet er uforholdsmessig er sakens alvorlighet, mistankens styrke, graden av tvangsmiddelets skade eller påkjenning for den som rammes, og nødvendigheten av å bruke tvangsmiddelet for å oppklare eller gjennomføre saken være av betydning.⁸³

Dette viser at politiets adgang til å sette i gang etterforskning ved et plutselig og uventet dødsfall hos barn under 18 år, ikke nødvendigvis gir de adgang til å foreta mer inngripende etterforskingsskritt som gransking og ransaking av hus.

2.4.3 Generelle etterforskingsskritt

Etter strpl. § 224 fjerde ledd jfr. påt.instr. § 7-4 sjette ledd har politiet likevel plikt til å sette i gang etterforskning ved plutselig og uventede småbarnsdødsfall. Når det foreligger et plutselig og uventet barnedødsfall, uten mistanke om straffbare forhold, kan politiet ikke ta i bruk tvangsmidler. Spørsmålet er hvilke etterforskingsskritt politiet da kan foreta.

Lovforarbeidene til strpl. § 224 fjerde ledd nevner flere etterforskingsskritt som er aktuelle ved plutselige og uventede barnedødsfall når mistanke ikke foreligger.⁸⁴ Dette kan være undersøkelse av om barnet har synlige skader, hvorvidt det er samsvar mellom skadens karakter og den oppgitte grunnen for skaden, om oppførselen til foreldrene er påfallende, andre spesielle omstendigheter ved dødsfallet, registersøk for å avdekke om foreldrene eller

---

⁸² Straffeprosessloven § 170a

⁸³ Andenæs (2009) s. 280

⁸⁴ Høringsnotat (2010) s. 18-19

noen andre som omgås barnet tidligere har utøvet vold, om tidligere barnevernssaker eller husbråk er registrert og lignende.⁸⁵

Riksadvokaten har i rundskriv nr. 2 2011 også påpekt aktuelle innledende etterforskingsskritt når det ikke foreligger mistanke om straffbare forhold.⁸⁶ I tillegg til de som er nevnt i forarbeidene er dette å gjennomgå opplysninger fra obduksjon foretatt etter strpl. § 228 jfr. påt.instr. § 13-2 tredje ledd, og opplysninger fra dødsstedsundersøkelse foretatt av helsetjenesten, se under i punkt 2.5.⁸⁷ Videre kan avhør av de pårørende og eventuelle vitner foretas.⁸⁸ En enkel besiktigelse hvor politiet tar enkelte fotografier av dødsstedet kan også være aktuelt, men da kreves det samtykke fra de pårørende.⁸⁹

Det er flere etterforskingsskritt politiet kan foreta selv om mistanke om straffbare forhold ikke foreligger ved et plutselig og uventet småbarnsdødsfall. Det er særlig ved de etterforskingsskritt som knytter seg til undersøkelsene av barnet og eventuelle skader der rettsmedisinsk sakkyndig bistand aktuelt ved et plutselig og uventet småbarnsdødsfall. Dersom det underveis ved disse undersøkelsene dannes mistanke om at noe straffbart er begått mot barnet kan det være grunnlag for å foreta etterforskingsskritt ved bruk av tvangsmidler som redegjort.

---

⁸⁵ Høringsnotat (2010) s. 18-19

⁸⁶ Rundskriv nr. 2 2011 s. 7

⁸⁷ L.c.

⁸⁸ Rundskriv nr. 2 2011 s. 7

⁸⁹ L.c.

2.5 Frivillig dødsstedsundersøkelse i regi av helsetjenesten

Selv om det ikke er grunnlag for politiet til å gjennomføre nærmere undersøkelser på åstedet ved bruk av tvangsmidler kan en dødsstedsundersøkelse skje i regi av helsetjenesten. Fra 1. november 2010 ble det innført en ordning der foreldre alltid skal få tilbud om dødsstedsundersøkelse utført av helsevesenet ved plutselige og uventete dødsfall hos barn fra 0 til 4 år.⁹⁰ Helsetjenesten har i henhold til Folkehelseinstituttets retningslinjer plikt til tilby dødsstedsundersøkelse ved plutselige og uventede småbarnsdødsfall.⁹¹

Som jeg vil gjøre rede for under i punkt 2.6.1 er *frivillig* dødsstedsundersøkelse i regi av helsetjenesten en alternativ løsning til innføring av *obligatorisk* dødsstedsundersøkelse som ble foreslått på Stortinget i 2009.⁹² Ved behandling av forslaget konkluderte Stortinget med at det var tvilsomt om en obligatorisk ordning var i tråd med Grunnloven § 102 om "Hus-Inkvisisjon" og EMK artikkel 8 om personvern.⁹³ En ordning med frivillig dødsstedsundersøkelse ble i stedet innført.⁹⁴

Formålet med å foreta en frivillig dødsstedsundersøkelse utført av helsetjenesten er å avdekke dødsårsaken og få kunnskap for å forebygge krybbedød.⁹⁵ Dersom den etterforskning som foregår i regi av politiet fører til at det avdekkes mistanke om straffbare forhold, før frivillig dødsstedsundersøkelse er satt i gang, skal helsetjenesten ikke foreta noen dødsstedsundersøkelse.⁹⁶ En eventuell dødsstedsundersøkelse vil da foretas etter de bestemmelsene i straffeprosessloven som er gjort rede for ovenfor i punkt 2.4.2.

---

⁹⁰ Retningslinjer Folkehelseinstituttet

⁹¹ L.c.

⁹² Representantforslag nr. 85

⁹³ Tolkinguttalelse (2009) punkt 2.2 og punkt 3

⁹⁴ St.prp. nr. 67 (2008-2009) s. 65. Innst.S. nr. 355 (2008-2009) s. 150.

⁹⁵ Prop. nr. 105 L (2010-2011) s. 16

⁹⁶ Retningslinjer Folkehelseinstituttet s. 2

Dødsstedsundersøkelsen er frivillig og det forutsettes samtykke fra foreldrene.⁹⁷ Etter forarbeidene til ordningen og retningslinjene fastsatt av Folkehelseinstituttet er det viktig at foreldrene får fullstendig informasjon om innholdet i tilbudet og at det er frivillig å benytte seg av dette etter pasientrettighetsloven § 4-1.⁹⁸ Et samtykke kan trekkes tilbake etter pasientrettighetsloven § 4-1 andre ledd, og foreldrene skal få tydelig beskjed om dette.⁹⁹ Etter forarbeidene innebærer et informert samtykke at foreldrene har «rimelig god forståelse av hva de har samtykket til». ¹⁰⁰ Videre blir det påpekt at foreldrene skal informeres om at funn som kan bidra til å avdekke dødsårsaken skal meldes til politiet.¹⁰¹

Etter forarbeidene bør teamet som foretar dødsstedsundersøkelsen helst ha med legen som utførte obduksjonen eller en annen med rettsmedisinsk kompetanse.¹⁰² Dette for at funnene fra obduksjonen best mulig skal kunne sammenholdes med funnene på dødsstedet.¹⁰³ I tillegg påpeker forarbeidene at en person med politifaglig kompetanse, uten bindinger til politiet, skal være en del at teamet som foretar dødsstedsundersøkelse.¹⁰⁴ Undersøkelsen skal etter Folkehelseinstituttets retningslinjer foretas snarest mulig og senest innen 48 timer etter døden inntraff.¹⁰⁵

Under dødsstedsundersøkelsen skal dødsstedet kartlegges og forskjellige risikofaktorer knyttet til det skal vurderes.¹⁰⁶ Slike risikofaktorer er blant annet barnets liggestilling, rom-

---

⁹⁷ Innst.S. nr. 355 (2008-2009) s. 150

⁹⁸ Rapport IS-1415 s. 19

⁹⁹ St.prp. 67 (2008-2009) s. 65

¹⁰⁰ L.c.

¹⁰¹ L.c.

¹⁰² Innst.S. nr. 355 (2008-2009) s. 150

¹⁰³ Retningslinjer Folkehelseinstituttet

¹⁰⁴ L.c.

¹⁰⁵ L.c.

¹⁰⁶ Høringsnotat (2008) s. 7

temperatur, sovested og lignende.¹⁰⁷ Teamet som foretar dødsstedsundersøkelsen skal vurdere de opplysningene de finner i forhold til ulike dødsårsaker som krybbedød, mishandling og drap.¹⁰⁸

Etter at teamet har foretatt dødsstedsundersøkelsen, skal disse og helsepersonell på sykehuset ta for seg alle funnene for å konkludere med hva som var dødsårsaken.¹⁰⁹ Funnene fra dødsstedsundersøkelsen og obduksjonen skal sammenholdes, og en ny konklusjon om dødsårsaken skal foretas av rettsmedisineren som obduserte barnet på oppdrag av politiet etter straffeprosessloven § 228 jfr. påtaleinstruksen 13-2 tredje ledd.

2.5.1 Når mistanke om straffbare forhold oppstår under frivillig dødsstedsundersøkelse

Det kan oppstå mistanke om at noe straffbart har skjedd allerede når dødsfallet oppdages og undersøkelser vil da bli foretatt i regi av politiet og ikke helsetjenesten.¹¹⁰ Det samme skjer dersom mistanke oppstår ved obduksjon.¹¹¹

Dersom frivillig dødsstedsundersøkelse settes i gang i regi av helsetjenesten, kan mistanke oppstå underveis eller etter denne. Hvis mistanke om straffbart forhold oppstår etter at dødsstedsundersøkelsen er påbegynt, fremgår det av Folkehelseinstituttets retningslinjer at helsetjenesten skal avbryte undersøkelsen og politiet overta.¹¹² Hva skjer da med den informasjonen helsepersonellet har fått kunnskap om?

---

¹⁰⁷ Høringsnotat (2008) s. 7

¹⁰⁸ Høringsnotat (2008) s. 7

¹⁰⁹ Retningslinjer Folkehelseinstituttet s. 3-4

¹¹⁰ Ibid. s. 2

¹¹¹ Ibid. s. 2

¹¹² Ibid. s. 3

I utgangspunktet har helsepersonell taushetsplikt ved at de skal hindre at noen får adgang til opplysninger de får om en person i egenskap å være helsepersonell, jfr. hlspl. § 21. Dette er i utgangspunktet til hinder for at helsepersonell kan gi informasjon til politiet om folks legems- og sykdomsforhold samt andre personlige forhold, jfr. hlspl. § 21.

Ved dødsfall er likevel ikke taushetsplikten til hinder for at opplysninger om den avdøde gis videre når «viktige grunner taler for dette», jfr. hlspl. § 24 første ledd, 1. punktum. Helsepersonell er også unntatt fra taushetsplikten dersom «tungtveiende private eller offentlige interesser gjør det rettmessig å gi opplysningene videre», jfr. hlspl. § 23 nr. 4. Helsedepartementet sendte i 2008 ut forslag til endring i forskrift om melding av unaturlig dødsfall, der det var presisert at dokumentasjon fra helsetjenestens dødsstedsundersøkelse skal utleveres til politiet dersom dødsårsaken kan skyldes en straffbar handling.¹¹³

Justisdepartementets lovavdelingen uttalte at taushetspliktsreglene etter gjeldende lovverk, ikke er til hinder for at teamet som foretar dødsstedsundersøkelse i regi av helsetjenesten gir politiet opplysninger fra dødsstedsundersøkelsen.¹¹⁴ Etter forarbeidene om frivillig dødsstedsundersøkelse skal «alle funn som kan bidra til å oppklare dødsårsak» meldes til politiet.¹¹⁵ Riksadvokatens rundskriv påpeker at det ikke bør være tvil om rettsgrunnlaget for at informasjon fra helsetjenestens dødsstedsundersøkelse kan gis til politiet.¹¹⁶

Forslaget om endring av forskrift om melding av unaturlig dødsfall er fortsatt under behandling i Helsedepartementet. Regjeringen har iverksatt arbeid med gjennomgang av helsepersonells taushetsplikt og meldeplikt.¹¹⁷ Justiskomiteen har bedt regjeringen følge med på om helsepersonells taushetsplikt er til hinder for politiets etterforskningsplikt.¹¹⁸

---

¹¹³ Høringsnotat (2008) s. 15

¹¹⁴ Ikke publisert, se Riksadvokatens høringuttalelse av 16.09.2008

¹¹⁵ Innst.S. nr. 163 (2009-2010) s. 1

¹¹⁶ Riksadvokatens rundskriv nr 2. 2011 s. 3

¹¹⁷ Innst. nr. 385 L (2010-2011) s. 3-4

¹¹⁸ Ibid. s. 4

Dersom helsepersonell i løpet av etterforskningen blir oppnevnt som sakkyndig gjelder andre regler for taushetsplikt som nevnt ovenfor i punkt 2.2.5, jfr. hlspl. § 27. Reglene om taushetsplikt er ikke til hinder for at helsepersonell som har foretatt en frivillig dødsstedsundersøkelse senere oppnevnes som sakkyndig for bistand ved etterforskning.

2.6 Bakgrunnen for gjeldende rett

Dagens rettstilstand er et resultat av et omfattende lovarbeid som pågikk første tiår av 2000-tallet. Prosessen kom til å berøre grunnleggende verdier i samfunnet, vanskelige avveininger mellom kryssende hensyn, og Grunnloven som skranke for ny lovgivning. I det følgende skal jeg gjøre rede for denne prosessen, og dermed hvordan den rettslige regulering av sakkyndighet ved småbarnsdødsfall har blitt som den er i dag. Jeg vil gjøre rede for bakgrunnen for etterforskningsplikten og årsaken til at ordningen med dødsstedsundersøkelse ble frivillig og ikke obligatorisk. I dette vil jeg beskrive de formål og hensyn som er lagt til grunn for gjeldende rett på disse områdene.

Etterforskningsplikt for plutselige og uventede dødsfall hos barn under 18 år trådte i kraft 1. juli 2011.¹¹⁹ Lovens formål med lovendringen var å bidra til å styrke barns rettsvern i tillegg til å bidra til regjeringens arbeid for å forebygge vold i nære relasjoner.¹²⁰ 1. november 2010 ble ordningen med frivillig dødsstedsundersøkelse innført.¹²¹ Formålet med å foreta en slik undersøkelse utført av helsetjenesten, er å avdekke dødsårsaken og få kunnskap for å forebygge krybbedød.¹²²

Lovendringen har sin bakgrunn i at både regjeringen Bondevik II og regjeringen Stoltenberg II arbeidet for å innføre tiltak for å forbygge vold i nære relasjoner. Under regjeringen

---

¹¹⁹ Straffeprosessloven § 224 jfr. påtaleinstruksen § 7-4

¹²⁰ Prop. nr. 105 L (2010-2011) s. 20

¹²¹ Ibid. s. 16

¹²² Prop. nr. 105 L (2010-2011) s. 16

Bondevik II ble et utvalg nedsatt ved kongelig resolusjon av 29. august 2001.¹²³ Utvalget skulle se på problemstillinger rundt «vold i nære relasjoner» med fokus på kvinner.¹²⁴ Det ble i den sammenheng også sett på situasjonen for barn som vokser opp med vold i familien.¹²⁵ Utredningen avgitt av utvalget i 2003, «Retten til et liv uten vold», satte blant annet fokus på at barn også utsettes for «vold i nære relasjoner», og i noen tilfeller kan det føre til tap av et barns liv.¹²⁶ Videre ble det vektlagt at barn må anses som selvstendige subjekter som har egne behov og rettigheter.¹²⁷ Arbeidet for å innføre tiltak for å forbygge vold i nære relasjoner ble videreført under regjeringen Stoltenberg II og førte til at frivillig dødsstedsundersøkelse og etterforsningsplikt ble innført.¹²⁸

Ordningen med innføring av etterforsningsplikt ble sendt ut på høring i oktober 2010.¹²⁹ Bakgrunnen for dette forslaget var behandlingen av forslaget om å innføre en ordning med obligatorisk dødsstedsundersøkelse.¹³⁰ Under behandlingen av forslaget ble det konkludert med at det var tvilsomt om en obligatorisk ordning ville være i tråd med Grunnloven § 102 og Den europeiske menneskerettighetskonvensjon artikkel 8.¹³¹ Det endte i stedet med at en ordning med *obligatorisk tilbud om frivillig dødsstedsundersøkelse* ble innført.¹³² Under denne prosessen ble også spørsmålet om å innføre etterforsningsplikt ved plutselige og uventede barnedødsfall, tatt opp.¹³³

---

¹²³ NOU 2003:31 s. 3

¹²⁴ L.c.

¹²⁵ L.c.

¹²⁶ NOU 2003:31 s. 12

¹²⁷ L.c.

¹²⁸ St.prp. nr. 67 (2008-2009) s. 65. Innst.S. nr. 355 (2008-2009) s. 150. Prop. nr. 105 L (2010-2011)

¹²⁹ Høringsnotat (2010)

¹³⁰ Representantforslag nr. 85. Representantforslag 28 S

¹³¹ St.prp. nr 67 (2008-2009) s. 65. Innst.S. nr. 355 (2008-2009) s. 150

¹³² Ibid.

¹³³ Innst.S. nr. 355 (2008-2009) s. 150. Innst. 163 S (2008-2009) s. 3

For å vise hva som ligger til grunn for valget om å innføre en ordning med *frivillig* dødsstedsundersøkelse i stedet for en *obligatorisk* dødsstedsundersøkelse vil jeg først ta for meg bakgrunnen for ordningen med frivillig dødsstedsundersøkelse. Deretter vil jeg redegjøre for den påfølgende utviklingen mot innføring av etterforsningsplikt.

2.6.1 Obligatorisk tilbud om dødsstedsundersøkelse

Dagens ordning med tilbud om dødsstedsundersøkelse er, som sagt over, et resultat av forslaget om å innføre obligatorisk dødsstedsundersøkelse.¹³⁴ En obligatorisk dødsstedsundersøkelse ble foreslått på bakgrunn av en rapport fra Rettsmedisinsk institutt om et prosjekt som ble foretatt i årene 2001-2004 for å bedre undersøkelsene ved plutselig og uventet død i sped- og småbarnsalder.¹³⁵ Rapporten anbefalte at en ordning med obligatorisk dødsstedsundersøkelse ble innført.¹³⁶

2.6.1.1 Barnedødsårsaksprosjektet

I årene 2001-2004 ble det, som nevnt over, ved Rettsmedisinsk institutt gjennomført et prosjekt der foreldre til barn som døde plutselig og uventet i sped- og småbarnsalder fikk tilbud om en dødsstedsundersøkelse.¹³⁷ Rapporten fra prosjektet viste hvordan antall såkalte krybbedødstilfeller har gått ned fra ca. 1990.¹³⁸ Krybbedød vil si et plutselig og uventet dødsfall hos et spedbarn som ikke kan forklares etter gjennomgang av barnets sykdomshistorie, en grundig obduksjon og omstendigheter ved dødsfallet.¹³⁹

---

¹³⁴ St.prp. nr. 67 (2008-2009) s. 65. Innst.S. nr. 355 (2008-2009) s. 150

¹³⁵ Rognum (2004)

¹³⁶ Ibid. s. 31

¹³⁷ Ibid. s. 6

¹³⁸ Ibid. s. 8

¹³⁹ Rognum (2004) s. 8

For det første pekte denne rapporten på at den internasjonale standarden for å kunne bruke diagnosen krybbedød, «sudden infant death syndrome», krever at en dødsstedsundersøkelse gjennomføres.¹⁴⁰ Rapporten viste til at dersom en dødsstedsundersøkelse ikke ble foretatt ved et plutselig og uventet dødsfall, ville ikke kravene som stilles for å konkludere med diagnosen krybbedød etter internasjonal standard være oppfylt.¹⁴¹

Videre viste rapporten til at selv om antall krybbedødstilfeller hadde gått ned, hadde andelen av tvilstilfeller økt og tilfeller som skyldtes mishandling eller omsorgssvikt fått økt oppmerksomhet.¹⁴² I perioden prosjektet pågikk ble det foretatt dødsstedsundersøkelse i 46 av 64 plutselige uventede dødsfall i Helseregion Sør og Helseregion Øst.¹⁴³

Resultatene av prosjektet viste blant annet at i 31 % av de tilfellene dødsstedsundersøkelse ble foretatt og årsaken til dødsfallet helt eller delvis ble avklart, var dødsstedsundersøkelsen av vesentlig betydning.¹⁴⁴ Videre bidro dødsstedsundersøkelsene i studien til at mistanke om straffbare forhold ble fjernet i 30 % av tilfellene.¹⁴⁵

Konklusjonen på rapporten var at en ordning med obligatorisk dødsstedsundersøkelse burde innføres.¹⁴⁶

---

¹⁴⁰ Rognum (2004) s. 11

¹⁴¹ Ibid. s. 11

¹⁴² Rognum (2004) s. 10

¹⁴³ Ibid. s. 13 og 18

¹⁴⁴ Ibid. s. 24

¹⁴⁵ Ibid. s. 25

¹⁴⁶ Ibid. s. 6

2.6.1.2 Den videre behandling av forslaget om obligatorisk dødsstedsundersøkelse

Grunnloven § 102 og Den europeiske menneskerettighetskonvensjon artikkel 8 skal ivareta personvern hensyn. Spørsmålet om man kunne innføre en ordning med dødsstedsundersøkelse, tvungen eller frivillig, ble drøftet av Justis- og beredskapsdepartementets lovavdeling da forslaget om obligatorisk dødsstedsundersøkelse var oppe til behandling.¹⁴⁷

Ved behandling av forslaget om obligatorisk dødsstedsundersøkelse kom Justisdepartementets lovavdeling også til at det var tvilsomt om en slik ordning ville være i tråd med Grunnloven § 102 som forbyr «Hus-Inkvisisjon» og EMK artikkel 8 om personvern.¹⁴⁸ Lovavdelingen fant at en frivillig undersøkelse der foreldrene samtykket ikke var i strid med Grunnloven § 102 og EMK artikkel 8.¹⁴⁹

2.6.1.2.1 *Grunnloven § 102*

Grunnloven § 102 lyder slik:

”Hus-Inkvisitioner maa ikke finde Sted, uden i kriminelle Tilfælde.”

Legalitetsprinsippet i norsk rett krever hjemmel i formell lov for at myndighetene skal ha adgang til å foreta inngrep overfor private gjennom visse forbud og påbud.¹⁵⁰ En bestemmelse i formell lov som gir adgang til å foreta «Hus-Inkvisisjon» kan likevel ikke vedtas med mindre det foreligger «kriminelle Tilfælde». De husundersøkelser som Grunnloven § 102 gjelder, skiller seg fra forvaltningsmessige kontroller som pipekontroll, elektrisk kon-

---

¹⁴⁷ Tolkingstale (2009)

¹⁴⁸ Tolkingstale (2009) punkt 2.2 og punkt 3

¹⁴⁹ Ibid. punkt 2.3 og punkt 3

¹⁵⁰ Smith (2010) s. 234

troll og lignende.¹⁵¹ Dersom denne type kontroller har hjemmel i formell lov kan de foretas selv om det ikke foreligger «kriminelle Tilfælde».¹⁵²

Det må i utgangspunktet foreligge straffbare forhold for at en "Hus-Inkvisition" skal kunne gjennomføres.¹⁵³ Ordlyden i § 102 trekker i retning av at «kriminelle Tilfælde» må regnes å være straffbare forhold av en viss grovhet.¹⁵⁴ Straffbare forhold ved et småbarnsdødsfall vil være drap, vold, mishandling eller skader som har hatt døden til følge. Dette er straffbare forhold som hører til straffelovens andre del om forbrytelser og er klart av en viss grovhet.¹⁵⁵

Dersom det skal gjennomføres en "Hus-Inkvisition", er det krav at det foreligger en mistanke om «kriminelle Tilfælde». Hvor sterk mistanke det kreves, er ikke klart etter ordlyden i Grunnloven § 102.¹⁵⁶ Etter rettspraksis og juridisk litteratur trenger ikke et straffbart forhold være bevist, men det bør være en bestemt mistanke.¹⁵⁷ Unntaket i strpl. § 224 gir politiet adgang til å gjennomføre etterforskning ved plutselig og uventet dødsfall, selv om det ikke foreligger noen mistanke. I slike tilfeller vil en tvungen dødsstedsundersøkelse være i strid med Grunnloven § 102 hvis den anses som en "Hus-Inkvisition".

Spørsmålet om hvilke undersøkelser som er en "Hus-Inkvisition" etter Grunnloven § 102, var oppe i Rt. 2004 s. 1723. Spørsmålet var om politiets kontroll med våpen etter våpenloven § 27a var i strid med Grunnloven § 102. Høyesterett fant at det sentrale spørsmålet var om en slik kontroll var å anse som en "Hus-Inkvisition".¹⁵⁸ Det ble lagt vekt på om formå-

---

¹⁵¹ Smith (2010) s. 445

¹⁵² L.c.

¹⁵³ Smith (2010) s. 446

¹⁵⁴ Ibid. s. 447

¹⁵⁵ Straffeloven kapittel 22

¹⁵⁶ Smith (2010) s. 447

¹⁵⁷ Smith (2010) s. 447. Rt. 2004 s 1723 avsnitt 49

¹⁵⁸ Rt. 2004 s. 1723 avsnitt 43

let med kontrollen var politiets behov for å kunne gjennomføre en fullstendig undersøkelse som del av etterforskning.¹⁵⁹ De sentrale momentene i vurderingen var «bakgrunnen for denne ordningen, rammene for den og den praktiske gjennomføringen av kontrollen».¹⁶⁰ Sentrale spørsmål var altså *formålet* med ordningen, hvordan den faktisk virker og om det er muligheter for misbruk av ordningen.¹⁶¹ Retten kom i denne saken til at formålet med våpenkontrollen var at den hovedsakelig skulle være forebyggende.¹⁶²

Våpenkontrollen hadde innskrenkinger i kontrollen ved at bare de områder eieren anviste kunne undersøkes og at kontrollen skulle varsles.¹⁶³ Høyesterett uttalte at disse innskrenkingene også var en innskrenking i adgangen til å foreta inngrep i hjemmet og at kontrollen derfor ikke var en gjennom søking av hjemmet.¹⁶⁴ Utrygghet og frykt ved et uventet politibesøk reduseres også ved at undersøkelsen ble varslet.¹⁶⁵ Høyesterett konkluderte med at våpenkontrollen ikke var i strid med Grunnloven § 102.¹⁶⁶

Justisdepartementets lovavdeling uttalte på bakgrunn av Rt. 2004 s. 1723 at en "Hus-Inkvisisjon" forelå dersom en undersøkelse av hus var forbundet med krenkende mistanke om at straffbare forhold forelå.¹⁶⁷ Lovavdelingen tok utgangspunkt i formålene med ordningen.¹⁶⁸ De oppgitte formålene med en tvungen ordning med dødsstedsundersøkelse, var å avdekke dødsårsaken og bygge opp kunnskap om for å forebygge krybbedød.¹⁶⁹ Selv om

---

¹⁵⁹ Ibid. avsnitt 45

¹⁶⁰ Ibid. avsnitt 34

¹⁶¹ Tolkingssuttalelse (2009) punkt 2.1

¹⁶² Rt. 2004 s. 1723 avsnitt 45

¹⁶³ Våpenforskriften § 22-5. Våpenloven § 27a andre ledd.

¹⁶⁴ Rt. 2004 s. 1723 avsnitt 46

¹⁶⁵ Ibid. avsnitt 46

¹⁶⁶ Ibid. avsnitt 45

¹⁶⁷ Tolkingssuttalelse (2009) punkt 2.1

¹⁶⁸ Ibid. punkt 2.2

¹⁶⁹ Ibid. punkt 2.2

det oppgitte hovedformålet var å avdekke dødsårsaken, mente lovavdelingen at de funksjoner ordningen rent faktisk ville ivareta også måtte vurderes.¹⁷⁰ Det ble også lagt vekt på at avdekking av dødsårsaken kunne tjene til å avdekke straffbare forhold og at funn kan brukes i forskning på krybbedød.¹⁷¹

Lovavdelingen fremhevet at dersom undersøkelserne er rutinemessige, kan det bidra til at foreldrene ikke blir mistenkeliggjort når mistanke i utgangspunktet ikke foreligger.¹⁷² Likevel ble det påpekt av lovavdelingen at en dødsstedsundersøkelse kan i noen tilfeller føre til at mistanke om straffbare forhold oppstår.¹⁷³ Dette ble derfor sett på som et av formålene ved tvungen dødsstedsundersøkelse i lovavdelingens uttalelse.¹⁷⁴

Etter juridisk litteratur vil undersøkelse av hus for å finne bevis med videre, falle inn under hva som anses for "Hus-Inkvisisjon" etter § 102.¹⁷⁵ Lovavdelingen mente at på grunn av de spesielle omstendighetene som oppstår i saker der små barn dør plutselig og uventet vil undersøkelser i huset være av en inngripende karakter.¹⁷⁶ Det ble videre pekt på at denne type undersøkelse i det konkrete tilfellet ikke kunne ha en forbyggende karakter slik som Høyesterett fant at våpenkontrollen hadde i Rt. 2004 s. 1723.¹⁷⁷ Lovavdelingen mente at formålet med å skaffe generell kunnskap om plutselige og uventede dødsfall for fremtidig forebygging mente lovavdelingen ikke var nok til kunne godta en tvungen dødsstedsundersøkelse.¹⁷⁸

---

¹⁷⁰ Tolkinguttalelse (2009) punkt 2.2

¹⁷¹ L.c.

¹⁷² L.c.

¹⁷³ Tolkinguttalelse (2009) punkt 2.2

¹⁷⁴ L.c.

¹⁷⁵ Smith (2009) s. 445

¹⁷⁶ Tolkinguttalelse (2009) punkt 2.2

¹⁷⁷ L.c.

¹⁷⁸ L.c.

Disse momentene trakk i retning av at en tvungen dødsstedsundersøkelse ville være i strid med Grunnloven § 102.¹⁷⁹ Deltakelse i dødsstedsundersøkelsen av en person med etterforskningsbakgrunn og teamets meldeplikt til politiet, fant lovavdelingen at i vesentlig grad hadde den funksjon å avdekke straffbare forhold.¹⁸⁰ Lovavdelingen fant at dette også trakk i retning av at en tvungen dødsstedsundersøkelse ville være i strid med Grunnloven § 102.¹⁸¹ På bakgrunn av dette konkluderte lovavdelingen med at de var tilbøyelige til at tvungen dødsstedsundersøkelse var en "Hus-Inkvisisjon" etter Grunnloven § 102.¹⁸²

2.6.1.2.2 Den europeiske menneskerettighetskonvensjon artikkel 8

EMK artikkel 8 lyder:

«Art 8. Right to respect for private and family life

1. Everyone has the right to respect for his private and family life, his home and his correspondence.
2. There shall be no interference by a public authority with the exercise of this right except such as is in accordance with the law and is necessary in a democratic society in the interests of national security, public safety or the economic well-being of the country, for the prevention of disorder or crime, for the protection of health or morals, or for the protection of the rights and freedoms of others.”

En tvungen dødsstedsundersøkelse vil klart være et inngrep i retten til respekt for hjemmet.¹⁸³ Etter artikkel 8 nr. 2 må tre vilkår være oppfylt for at et inngrep likevel skal kunne skje. For det første må inngrepet være i samsvar med loven. For det andre må det være et

---

¹⁷⁹ L.c.

¹⁸⁰ L.c.

¹⁸¹ L.c.

¹⁸² L.c.

¹⁸³ Tolkingssuttalelse (2009) punkt 3

formål eller flere av formålene i artikkel 8 nr. 2 være tilstede. Dette er hensyn til nasjonal sikkerhet, den offentlige trygghet eller landets økonomiske velferd, å forebygge uorden eller kriminalitet, beskytte helse eller moral, eller beskytte andres rettighet og frihet. For det tredje må det av hensyn til et av de nevnte formålene, være nødvendig i et demokratisk samfunn.

For at en tvungen ordning skulle være i samsvar med loven uttalte lovavdelingen at den klart måtte ha hjemmel i formell lov.¹⁸⁴ Det må foretas en forholdsmessighetsvurdering av om en obligatorisk ordning er nødvendig i et demokratisk samfunn for å beskytte et av de nevnte formålene. Formålet med det offentliges behov for å tilegne seg kunnskap som kan forebygge barnedødsfall, ble vurdert opp mot inngrepets tyngende karakter overfor foreldrene.¹⁸⁵ Om EMK artikkel 8 ble det uttalt å ha et mer generelt virkefelt som ikke bare begrenset seg til å gjelde undersøkelser som er forbundet med krenkende mistanke slik som i Grunnloven § 102.¹⁸⁶ Lovavdelingen la vekt på den generelle belastningen en dødsstedsundersøkelse kan være, og kom til at foreldrene kunne ha en ganske tungtveiende interesse for ikke å ønske at den ble utført.¹⁸⁷

Ved vurderingen av om mindre inngripende midler kunne brukes for å oppnå det samme, kom lovavdelingen til at det var usikkert om det var mulig med en frivillig ordning.¹⁸⁸ Lovavdelingen kom til at en tvungen ordning neppe ville være i tråd med EMK artikkel 8.¹⁸⁹ Det at ordningen også ville kunne ha som formål å avdekke kriminalitet, ble uttalt å styrke denne konklusjonen.¹⁹⁰

---

¹⁸⁴ L.c.

¹⁸⁵ Tolkingssuttalelse (2009) punkt 3

¹⁸⁶ L.c.

¹⁸⁷ L.c.

¹⁸⁸ L.c.

¹⁸⁹ L.c.

¹⁹⁰ L.c.

Lovavdelingen kom til at en frivilling dødsstedsundersøkelse ikke var i strid med Grunnloven § 102 og EMK artikkel 8.

2.6.1.3 Innføring av frivillig dødsstedsundersøkelse

På bakgrunn av dette som det er gjort rede for ovenfor, ble det fastslått at en ordning med frivillig dødsstedsundersøkelse i regi av helsetjenesten skulle innføres.¹⁹¹ Det ble også fastslått at regjeringen skulle se nærmere på hvordan ordningen var i andre land og hvordan de hadde vurdert EMK artikkel 8 i denne sammenheng.¹⁹²

2.6.1.3.1 Tilstanden i andre land

Justisdepartementet sendte ut brev i mars 2010 til ansvarlige departementer i Danmark, Finland, Island, Sverige, Storbritannia, Tyskland, Nederland og Frankrike for å få svar på hvordan ordningene med dødsstedsundersøkelse var i disse landene på dette tidspunktet.¹⁹³ Justiskomiteen hadde på forhånd uttalt at de hadde blitt gjort kjent med at Storbritannia hadde en ordning med obligatorisk dødsstedsundersøkelse.¹⁹⁴

Svarene fra Danmark, Finland, Island, Sverige, Storbritannia og Tyskland viste at ingen av disse landene hadde en obligatorisk dødsstedsundersøkelse ved plutselige og uventede barnedødsfall.¹⁹⁵

Det franske justisdepartementet uttalte at en obligatorisk dødsstedsundersøkelse der straffbare forhold ikke foreligger, vil være utenfor deres arbeidsområde.¹⁹⁶ Politiet blir ikke in-

---

¹⁹¹ St.prp. nr. 67 (2008-2009) s. 65. Innst.S. nr. 355 (2008-2009) s. 150.

¹⁹² Innst. 163 S (2009-2010) s. 3

¹⁹³ Prop. nr. 105 L (2010-2011) s. 11

¹⁹⁴ Innst. nr. 163 S (2009-2010) s. 2

¹⁹⁵ Prop. nr. 105 L (2010-2011) s. 11

volvert dersom en lege kan konstatere at et dødsfall ikke skyldtes straffbare forhold.¹⁹⁷ De kontroller som kan fortas, er undergitt strenge vilkår når det ikke er slått fast at straffbare forhold foreligger, og for å få tilgang til private hjem må det finne sted en godkjenning fra en dommer.¹⁹⁸

I Nederland ble det, på tidspunktet for henvendelsen fra norske myndigheter, arbeidet med å innføre en ordning som skulle bidra til å fastslå dødsårsaken til barn som dør uventet.¹⁹⁹ De mer konkrete tiltakene som skal settes i gang var enda ikke bestemt.²⁰⁰

Rapporten fra Barsedødsårsaksprosjektet hevdet at England og Tyskland hadde gjennomført prosjekter der spesialister utførte dødsstedsundersøkelser.²⁰¹ Uttalelsen fra Storbritannia og Tyskland viste at dødsstedsundersøkelse bare foretas dersom det foreligger mistanke om straffbare forhold.²⁰² På daværende tidspunkt hadde det ikke blitt gjennomført noen obligatorisk ordning med dødsstedsundersøkelse.

---

¹⁹⁶ Ibid. s. 14

¹⁹⁷ Ibid. s. 14

¹⁹⁸ Ibid. s. 14

¹⁹⁹ L.c.

²⁰⁰ Prop. nr. 105 L (2010-2011) s. 12

²⁰¹ Rognum (2004) s. 11

²⁰² Prop. nr. 105 L (2010-2011) s. 15

2.6.1.3.2 Videre om frivillig dødsstedsundersøkelse

Gjennom FNs barnekonvensjon har Norge forpliktet seg til å beskytte barn blant annet mot vold og mishandling.²⁰³ Regjeringen bestemte derfor, i sin handlingsplan mot vold i nære relasjoner for 2008 til 2011, at tiltak om frivillig dødsstedsundersøkelse skulle gjennomføres.²⁰⁴ Sammen med andre tiltak var ønsket at beskyttelse av barn skulle ha høy prioritet, og at deres rettssikkerhet skulle styrkes.²⁰⁵ Det var et overordnet mål at tiltaket skulle være med på å sikre nødvendig bistand og beskyttelse for voldsofre.²⁰⁶ Tilbudet skulle sammen med andre initiativer sikre en helhetlig innsats mot vold.²⁰⁷

Regjeringens formål med en dødsstedsundersøkelse utført av helsetjenesten, var å avdekke dødsårsaken og få kunnskap for å forebygge slike dødsfall i fremtiden.²⁰⁸ Oppfølging av foreldrene var også ansett, i lovforarbeidene, som et mål med dødsstedsundersøkelse i regi av helsetjenesten.²⁰⁹ Det skulle likevel ikke være en del av foreldrenes helsetilbud siden dødsstedsundersøkelse var ansett som en del av omsorgen for barnet.²¹⁰

Tiltaket med obligatorisk tilbud om dødsstedsundersøkelse ble satt i gang av regjeringen for å styrke små barns rettssikkerhet.²¹¹ Regjeringens mål om å bedre barns rettssikkerhet, skulle bli ivaretatt ved at helsepersonell skulle ha meldeplikt dersom dødsfallet kunne skyl-

---

²⁰³ Barnekonvensjonen artikkel 19

²⁰⁴ Handlingsplan (2008-2011) s. 7

²⁰⁵ Handlingsplan (2008-2011) s. 5 - 6

²⁰⁶ Handlingsplan (2008-2011) s. 2

²⁰⁷ Handlingsplan (2008-2011) s. 4

²⁰⁸ Høringsnotat 13. mai 2008 s. 3

²⁰⁹ Rapport IS-1415 s. 16

²¹⁰ Høringsnotat 13. mai 2008 s. 6

²¹¹ Vendepunkt (2008-2011) s. 6

des en straffbar handling.²¹² Det var en forutsetning at det skulle skje et samarbeid mellom helsevesenet og politiet.²¹³

2.6.2 Videre om bakgrunnen for etterforsningsplikt

Det var en felles intensjon og holdning i Stortinget og Regjeringen om at best mulig trygghet skal skapes «for at årsakene til plutselig og uventet barnedød blir oppdaget og etterforsket, og at man bruker erfaringene til å kunne forebygge slike hendelser bedre».²¹⁴

Da Stortinget fant at en tvungen dødsstedsundersøkelse ikke kunne innføres, ble det bestemt at politiet skulle ha etterforskningsplikt ved plutselig og uventet barnedød.²¹⁵ Dette skulle være en annen løsning enn tvungen dødsstedsundersøkelse for å ivareta hensynet til barn.²¹⁶ Meningen var blant annet at helsetjenesten skulle melde fra til politiet dersom noen takket nei til dødsstedsundersøkelse, slik at politiet likevel kunne foreta innledende etterforskning.²¹⁷ Erfaringen var at politiet fikk komme inn i de tilfellene hvor foreldrene sa nei til en dødsstedsundersøkelse i regi av helsetjenesten.²¹⁸ Ved at politiet vurderte hvordan etterforskningen best skulle drives fremover, dersom noen sa nei til dødsstedsundersøkelse, mente flertallet i justiskomiteen at samme trygghet ville oppnås som ved en tvungen ordning med dødsstedsundersøkelse.²¹⁹ Videre ble det uttalt at en etterforsningsplikt ville sikre

---

²¹² Høringsnotat (2008) s. 11

²¹³ Høringsnotat (2008) s. 11

²¹⁴ Stortingsmøte (2010) s. 2033

²¹⁵ St.prp. nr. 67 (2008-2009) s. 65. Innst.S. nr. 355 (2008-2009) s. 150.

²¹⁶ Stortingsmøte (2010) s. 2036

²¹⁷ Stortingsmøte s. 2034

²¹⁸ Stortingsmøte s. 2034

²¹⁹ Stortingsmøte s. 2034

at politiet foretok undersøkelser som kunne danne grunnlag for ransaking uavhengig av samtykke.²²⁰

Riksadvokaten uttalte da lovforslaget var ute på høring at terskelen for å sette i gang etterforskning etter hovedregelen i strpl. § 224 første ledd, både generelt og ved plutselige og uventede barnedødsfall, var lav.²²¹ Videre ble det påpekt at barns rettssikkerhet var noe Riksadvokaten hadde gitt stor oppmerksomhet.²²²

Etterforsningsplikt ved plutselige og uventede barnedødsfall trådte i kraft 1. juli 2011.²²³ Lovforarbeidene fremhever at dette var et viktig bidrag for å styrke barns rettssikkerhet.²²⁴ Det ble også påpekt at dette var et viktig tiltak i regjeringens arbeid for å forebygge vold i nære relasjoner.²²⁵ Regjeringens mål var at det skulle legges bedre til rette for at vold mot barn ble oppdaget og reagert mot.²²⁶

I justiskomiteens innstilling til Stortinget i 2011 fremhevet medlemmene at en etterforsningsplikt ville være et godt tiltak for å avdekke straffbare forhold med barnedødsfall.²²⁷ Forarbeidene påpeker at hensynet til de pårørende også vil bli bedre ivaretatt ved en slik løsning.²²⁸

---

²²⁰ Stortingsmøte s. 2035

²²¹ Høringsuttalelse (2011)

²²² Høringsuttalelse (2011)

²²³ Straffeprosessloven

²²⁴ Prop. nr. 105 L (2010-2011) s. 20

²²⁵ Prop. nr. 105 L (2010-2011) s. 20

²²⁶ Prop. nr. 105 L (2010-2011) s. 20

²²⁷ Innst. nr. 385 L (2010-2011) s. 3

²²⁸ Innst. nr. 385 L (2010-2011) s. 3

2.7   Politiets og helsetjenestens formål ved etterforskning av småbarnsdødsfall

Plutselige og uventede småbarnsdødsfall står i et spenn mellom helsetjeneste og politi. Spørsmålet er om politiets og helsetjenestens interesser og oppgaver utfyller hverandre, eller kommer i konflikt, og om dette igjen påvirker i hvilken grad barns rettssikkerhet blir ivare tatt.

Jeg vil her redegjøre for politiets og helsetjenestens formål ved etterforskning av plutselig og uventet småbarnsdød for å belyse hvilke interesser de skal ivareta i slike saker spesielt.

Ved plutselig og uventet småbarnsdød, der det foreligger mistanke om straffbar handling, vil etterforskning skje etter hovedregelen i strpl. § 224. Politiets formål ved etterforskning er i utgangspunktet å undersøke om straffbare forhold foreligger, jfr. strpl. § 226. Dersom det settes i gang etterforskning etter unntaket i strpl. § 224 fjerde ledd, foreligger det foreløpig ingen mistanke. Formålet kan ved slik etterforskning anses som noe bredere, siden politiet skal skaffe til veie opplysninger for å avdekke dødsårsaken, uavhengig av om mistanke om straffbare forhold foreligger. Politiets hovedoppgave i disse sakene er ikke å avklare en eksisterende mistanke, men generelt å avklare de faktiske forhold ved dødsfallet.

Politiet ble gitt en bredere adgang til å etterforske, da bestemmelsen om etterforskning ved plutselig og uventet barnedød uavhengig av mistanke, ble innført, jfr. strpl. § 224 fjerde ledd. Dette tilsier at formålet med etterforskning i slike saker også er bredere enn det som følger av strpl. § 226.

Forarbeidene fremhever at bakgrunnen for at politiet skal avdekke de faktiske forholdene med etterforskningsplikt og -adgang ved plutselig og uventet barnedød, er å styrke politiets etterforskning for å avklare om dødsfallet skyldes straffbare forhold.²²⁹ Forarbeidene påpe-

---

²²⁹ Påtaleinstruksen § 17-1. Prop. nr. 105 L (2010-2011) s. 16. Innst. nr. 385 L (2010-2011) s. 3

ker videre at innføringen av en etterforskningsplikt var viktig for å styrke barns rettssikkerhet for å bekjempe vold i nære relasjoner.²³⁰ Når politiets innledende etterforskning ikke avdekker at mistanke om at dødsfallet skyldes straffbare handlinger, vil de innstille etterforskningen og saken vil henlegges.²³¹ Eventuelle videre undersøkelser for å avdekke omstendigheter ved dødsfallet blir da kun foretatt av helsetjenesten.

Dette viser at selv om formålet med etterforskningen anses som bredere ved etterforskning der det ikke foreligger mistanke, enn ved etterforskning der det foreligger mistanke, er målet fortsatt å avdekke om det foreligger straffbare forhold.

Ved plutselige og uventede småbarnsdødsfall skal helsepersonell sørge for at barnet blir lagt inn på nærmeste sykehus og tilby dødsstedsundersøkelse når mistanke om straffbare forhold ikke foreligger.²³² Så lenge det ikke foreligger mistanke om straffbare forhold og foreldrene ønsker en dødsstedsundersøkelse foretas denne parallelt med politiets etterforskning.²³³ Da er politiets og helsepersonells hovedoppgave å avdekke dødsårsaken. Med dette som utgangspunkt kan sektorenes interesser ved plutselige og uventede småbarnsdødsfall være noe mer sammenfallende enn ved etterforskning der mistanke foreligger.

Likevel er bakgrunnen for sektorenes formål om å avdekke dødsårsaken ved et slike dødsfall ulik. Politiet skal avdekke dødsårsaken for å finne ut om straffbare forhold foreligger.²³⁴ Helsepersonell skal ved dødsstedsundersøkelsen i hovedsak bidra til å fastsette dødsårsaken og få mer kunnskap i forhold til å bekjempe krybbedød.²³⁵

---

²³⁰ Innst. nr. 385 L (2010-2011) s. 3

²³¹ Rundskriv nr. 2 2011 s. 8. Prop. nr. 105 L (2010-2011) s. 21

²³² IK-22/1992 s. 2. Retningslinjer Folkehelseinstituttet s. 2

²³³ Retningslinjer Folkehelseinstituttet s. 2

²³⁴ Innst. nr. 385 L (2010-2011) s. 3

²³⁵ Retningslinjer Folkehelseinstituttet

3 De lege ferenda

I denne delen vil jeg drøfte hvordan den rettslige reguleringen av sakkyndighet ved etterforskning av småbarnsdødsfall bør være.

3.1 Ulike interesser i helsetjeneste og politi

I del 2 har jeg redegjort for helsetjenestens og politiets oppgaver ved plutselige og uventede småbarnsdødsfall. Jeg vil her drøfte hvilken betydning det har at plutselige og uventede småbarnsdødsfall står i et spenn mellom helse- og politisektoren. Et spørsmål er om politiets og helsetjenestens interesser og oppgaver utfyller hverandre, eller kommer i konflikt, og hvordan dette påvirker i hvilken grad barns rettssikkerhet blir ivaretatt.

Helsepersonell skal alltid sørge for at det døde barnet blir overført på nærmeste sykehus ved plutselig og uventet småbarnsdød.²³⁶ Ved politiets etterforskning vil en kriminaltekniker foretrekke at liket blir liggende på åstedet for at best mulig undersøkelse skal kunne gjennomføres. Dette kan føre til at bevis på åstedet for straffbare handlinger begått mot barnet går tapt.

3.1.1 Dødsstedsundersøkelse

Forutsatt at det ikke foreligger mistanke, kan en dødsstedsundersøkelse kun foretas med samtykke fra foreldrene. Dette skjer i så fall i regi av helsetjenesten. Problemer er at det er en fare for at foreldrene sier nei til en dødsstedsundersøkelse, og eventuelle straffbare forhold ikke blir avdekket.

---

²³⁶ Rundskriv IK-22/92

Tall fra Folkehelseinstituttet viser at foreldrene sa nei til dødsstedsundersøkelse i 10 av 94 plutselige og uventede dødsfall hos barn under 4 år i perioden 01.01.2011 til 15.11.2013.²³⁷ Politiet kan i slike tilfeller likevel foreta en enkel besiktigelse på stedet når foreldrene samtykker til dette. Folkehelseinstituttets tall viser at i 2012 var det 2 saker hvor verken politiet eller helsepersonell så dødsstedet.²³⁸ Dette viser at det oppstår, og kan oppstå, tilfeller der ingen form for kontroll på dødsstedet blir foretatt ved plutselig og uventet småbarnsdødsfall. Dersom dødsstedsundersøkelsen var obligatorisk ved plutselige og uventede småbarnsdødsfall, ville det blitt foretatt undersøkelser på dødsstedet i alle slike saker.

Bør en slik ordning med dødsstedsundersøkelse bør være obligatorisk, og hvem som bør ha ansvaret for en obligatorisk ordning?

Rapporten fra Barnedødsårsaksprosjektet anbefalte at en ordning med dødsstedsundersøkelse ble gjort obligatorisk.²³⁹ Forslaget var at samme gruppe som foretar dødsstedsundersøkelse i regi av helsetjenesten i dag, skulle utføre dødsstedsundersøkelsene som sakkyndige for politiet.²⁴⁰ Da Helsedirektoratet vurderte ordningen i 2006, kom de frem til at politi og påtalemyndighet måtte være ansvarlig ved en obligatorisk ordning.²⁴¹ Dersom helsepersonell opptrer som sakkyndig for politiet ville ikke taushetsplikten stå i veien for at all informasjon kan gis politiet, jfr. hlspl. § 27. Riksadvokaten påpekte i uttalelsen i 2006 at helsetjenesten ikke kunne organisere en tjeneste med formål å avdekke straffbare forhold siden dette ikke var noe som falt inn under helsetjenestens oppgaver.²⁴²

---

²³⁷ Statistikk oppgitt i møte med Lillian Bøylestad

²³⁸ Statistikk oppgitt i møte med Lillian Bøylestad

²³⁹ Rognum (2004) s. 31

²⁴⁰ Rognum (2004) s. 31. Opplyst i e-post fra Rognum av 21.11.2013

²⁴¹ Rapport IS- 1415 s. 18

²⁴² Rapport IS-1415 s. 19

Da Lovavdelingen vurderte en obligatorisk ordning ble det pekt på at undersøkelsesteamet skulle ha meldeplikt til politiet om «alle funn som kan bidra til å oppklare dødsårsak».²⁴³ Siden Lovavdelingen taler om meldeplikt, kan det virke som om det ble lagt til grunn at en obligatorisk dødsstedsundersøkelse skulle skje i regi av helsetjenesten. Helsepersonell i sakkyndig oppdrag for politiet ville ikke hatt en meldeplikt, men et mandat hvor alle opplysninger skal gis til politiet.

I behandlingen av om en obligatorisk dødsstedsundersøkelse kunne innføres ved plutselige og uventede småbarnsdødsfall ser det ut til at det ikke ble tatt endelig stilling til om en obligatorisk dødsstedsundersøkelse skulle organiseres i regi av politi eller helsetjeneste. Dette viser hvordan det oppstår usikkerhet om hvordan saker med plutselig og uventet småbarnsdød skal behandles, siden det er saker som berører både helsetjeneste og politi.

Det som taler for at obligatorisk dødsstedsundersøkelse organiseres av helsetjenesten, er at dersom dødsstedsundersøkelser foretas i regi av politiet, kan formålet om å opparbeide kunnskap for å forebygge småbarnsdødsfall bli utelatt, da dette i utgangspunktet ikke er en del av politiets formål. Dette hensynet kan likevel ivaretas dersom samme ekspertgruppe med rettsmedisinere brukes som sakkyndige ved dødsstedsundersøkelse i regi av politiet. Alle relevante opplysninger skal i det tilfellet rapporteres direkte til politiet, og det kan føre til at politiet avdekker straffbare forhold. Faren for at straffbare forhold ikke vil bli oppdaget vil være mindre slik at barns rettssikkerhet ivaretas i større grad. En obligatorisk dødsstedsundersøkelse bør derfor organiseres av politiet.

Innføring av en obligatorisk dødsstedsundersøkelse kan føre til at flere straffbare forhold avdekkes, også dersom den organiseres i regi av helsetjenesten, da den vil bli utført ved alle plutselige og uventede småbarnsdødsfall. Barns rettssikkerheter taler sterkt for en slik løsning. På den andre siden vil en obligatorisk dødsstedsundersøkelse være et inngrep i foreld-

---

²⁴³ Tolkingssuttalelse (2009) punkt 2.2

renes personvern, da en dødsstedsundersøkelse kan gjennomføres selv om foreldrene ikke ønsker det.

Hvor stort inngrep en ordning med obligatorisk dødsstedsundersøkelse er, kan avhenge av formålet med den. Dersom formålet er å avdekke straffbare forhold, vil foreldrene kunne føle seg mistenkeliggjort i en allerede vanskelig situasjon der de har mistet sitt barn. Hovedformålet med en dødsstedsundersøkelse vil være å avdekke dødsårsaken. Politiets formål med etterforskningsplikten kan, som sagt over, anses som bredere enn ved annen etterforskning. Dersom dødsstedsundersøkelse skal skje i regi av politiet, kan den, selv om hovedformålet vil være å avdekke dødsårsaken, gi inntrykk av å være et etterforskningsskritt. Avdekking av eventuelle straffbare forhold vil alltid være en del av politiets formål, selv om det er bredere enn ellers, ved undersøkelser og etterforskning. Dette kan medføre at foreldrene som ikke ønsker at undersøkelsen gjennomføres, føler seg tilsidesatt.

Hvis helsetjenesten skal organisere ordningen kan dødsstedsundersøkelse muligens anses som et inngrep i foreldrenes personvern i mindre grad. Dersom personer med etterforskningbakgrunn skal være en del av ekspertgruppen, slik som ved dagens ordning, kan dette gi et inntrykk av at denne personen er tilstede for å ivareta at straffbare forhold avdekkes. Dette kan gi et inntrykk av at de er politi som opptrer som helsepersonell. For foreldre som ikke ønsker en dødsstedsundersøkelse, kan det derfor føles som et tyngende inngrep at den likevel blir gjennomført, uavhengig av om dette er i regi av helsetjenesten eller politiet.

Det kan likevel være en fordel for mange foreldre å slippe å ta stilling til om en dødsstedsundersøkelse skal gjennomføres eller ikke. Dersom den gjennomføres rutinemessig, kan det gjøre at følelser av å bli mistenkeliggjort ikke oppstår. Den psykologiske effekten som dødsstedsundersøkelsen hadde på foreldrene da Barsedødsårsaksprosjektet ble gjennomført, var utelukkende positiv.²⁴⁴ I en fortvilet situasjon som foreldre kan være i, vil den positive virkningen av å få avklart flest mulig forhold ved dødsfallet, ikke nødvendigvis være

---

²⁴⁴ Rognum (2004) s. 27

åpenbar. En obligatorisk ordning kan da være av nytte for foreldrene i en vanskelig sorg-prosess.

Når dette er sagt, er det fortsatt noen tilfeller der foreldrene kan oppleve dødsstedsundersøkelsen som inngripende. Å miste sitt barn, vil for de fleste foreldre være å oppleve sitt livs mareritt. De fleste plutselige og uventede småbarnsdødsfall skyldes ikke omsorgssvikt eller mishandling. Det kan derfor være et ønske om å la disse foreldrene sørge i fred.

Selv om det er få tilfeller der straffbare handlinger er blitt begått mot barn, bør det etter min mening ikke være ett eneste. Små barn er avhengige av voksnes beskyttelse og omsorg, og særlig foreldrenes. Dersom de utsettes for vold, har de ingenting å stille opp med. Det er derfor viktig at det tas et samfunnsansvar for å beskytte disse barna. At foreldrene kan føle en dødsstedsundersøkelse som inngripende kan være forståelig. Likevel, når hensynet til et dødt barn skal veies opp mot hensynet foreldrenes følelse av å bli foulempet, bør hensynet til foreldrenes personvern vike til fordel for barnets rettssikkerhet.

Etter barnekonvensjonen artikkel 6 har alle barn en iboende rett til liv, og staten plikter å sikre at barn overlever og vokser opp i den utstrekning det er mulig. Videre skal staten sørge for at barn beskyttes mot vold og mishandling gjennom egnede tiltak etter barnekonvensjonen artikkel 19. Gjennom dagens lovverk med etterforsningsplikt, plikt til gjennomføring av likundersøkelse og tilbud om frivillig dødsstedsundersøkelse er barns rettssikkerhet styrket. Likevel er det, av det som er sagt over, klart for meg at barns rettssikkerhet vil bli ytterligere styrket dersom en obligatorisk ordning med dødsstedsundersøkelse ble innført.

Redegjørelsen over om bakgrunnen for gjeldende rett, viser at det oppsto usikkerhet om rekkevidden til Grunnloven § 102 og EMK artikkel 8 da forslaget om obligatorisk dødsstedsundersøkelse ble behandlet i Stortinget.

Det er noe usikkert om Grunnloven § 102 kan tolkes på en slik måte at en obligatorisk dødsstedsundersøkelse vil være i tråd med denne grunnlovsbestemmelsen. Dette på bak-

grunn av det strafferettslige aspektet en slik ordning vil ha, særlig dersom den gjennomføres i regi av politiet.

I forhold til EMK artikkel 8 kan det være grunnlag for å si at hensynet til barns rettssikkerhet bør veie tyngre enn hensynet beskyttelse av foreldrenes privatliv. Uansett taler lex specialis-prinsippet for at den spesielle bestemmelsen om beskyttelse av barn etter barnekonvensjonen artikkel 6 og artikkel 19 skal gå foran den mer generelle bestemmelse i EMK artikkel 8.

Dersom en obligatorisk dødsstedsundersøkelse anses å være i strid med Grunnloven § 102, er en alternativ løsning at lovgiver endrer denne bestemmelsen i Grunnloven. Det er opp til lovgiver å vurdere om en slik endring bør foretas, men hensynet til barns rettssikkerhet taler eventuelt for en slik løsning.

3.2 Mandat

Som redegjort for ovenfor kreves det at påtalemyndigheten eller retten fastsetter et skriftlig mandat for arbeidet en rettsmedisinsk sakkyndig skal utføre ved plutselig og uventet småbarnsdød jfr. strpl. §§ 142a og 148. Unntak fra kravet om skriftlig mandat gjelder bare dersom etterforskningen vil lide skade ved opphold, jfr. strpl. § 148 3. punktum.

Professor Torleiv Ole Rognum, ved Rettsmedisinsk institutt, har opplyst at det i praksis ikke alltid blir fremsatt et mandat av påtalemyndigheten eller retten ved rettsmedisinsk sakkyndig oppdrag.²⁴⁵ Dette gjelder i noen tilfeller ved rettsmedisinsk sakkyndig likundersøkelse, eller ved sakkyndig bistand under åstedsundersøkelser.²⁴⁶ Rognum har videre opp-

---

²⁴⁵ Opplyst i telefonsamtale med Rognum 20.11.2013

²⁴⁶ Opplyst i e-post fra Rognum av 21.11.2013

lyst at de ved enkelte tilfeller tar kontakt med oppdragsgiver får å få utarbeidet et mandat.²⁴⁷

Informasjon som danner grunnlaget for det arbeidet som en sakkyndig skal utføre, kan bli utelatt dersom det ikke utarbeides et mandat. Med tanke på at rettsmedisinsk kompetanse ved småbarnsdødsfall er et snevert faglig felt, bruker sannsynligvis påtalemyndigheten og retten ofte de samme sakkyndige. De rettsmedisinsk sakkyndige som benyttes ved plutselige og uventede småbarnsdødsfall kan derfor ha bedre forutsetning for å fastsette hva som bør være deres mandat, enn påtalemyndigheten og retten. Når Rettsmedisinsk institutt ved enkelte tilfeller ikke mottar et skriftlig mandat, opplyser Rognum at mandatet er underforstått.²⁴⁸

Likevel krever loven at et skriftlig mandat skal fastsettes, jfr. §§ 142a og 148. En fare ved at mandat utarbeides, er at den sakkyndige ikke får informasjon om eventuelle spesielle omstendigheter. Hvilke opplysninger som foreligger, for eksempel ved en obduksjon, kan ha betydning for hvilke prøver eller undersøkelser som gjennomføres, og det kan påvirke resultatet av undersøkelsen. Videre vil et mandat beskrive rammene for sakkyndiges oppdrag, slik at de vet hvor grensene for deres oppdrag går, samtidig som de forpliktes til å handle innenfor disse rammene.

Rettsregelen om at påtalemyndigheten og retten skal fremsette et skriftlig mandat er klar, imidlertid kan det se ut til at denne regelen ikke følges fullstendig opp i praksis.

---

²⁴⁷ Opplyst i e-post fra Rognum av 21.11.2013

²⁴⁸ Opplyst i e-post fra Rognum av 21.11.2013

3.3 Vold som ikke ender i dødsfall

Det som er sagt over, viser at barn har fått en styrket rettssikkerhet gjennom etterforskningsplikt, plikt til å gjennomføre likundersøkelse og tilbud om dødsstedsundersøkelse ved plutselig og uventet småbarnsdød. Dette gjelder kun for barn som er døde. Hvordan blir rettssikkerheten ivarettatt for de barna som utsettes for ikkedødelig vold?

Det er den vanlige regelen om «rimelig grunn til mistanke» etter straffeprosessloven § 224 som gjelder i slike tilfeller. En studie ved Ullevål universitetssykehus i 2007 konkluderte med at i 19 % av de tilfellene der småbarn ble lagt inn med hodeskader skyldtes dette mishandling.²⁴⁹ I slike saker er politiet i større grad avhengig av at helsepersonell melder ifra om skader som tyder på vold. Her kan det i praksis være store ulikheter mellom politiets og helsetjenestens oppfatning av hvilke forhold som bør og skal rapporteres. Jeg nevner denne problemstillingen for å belyse at det kan være store utfordringer med å ivareta barns rettssikkerhet i slike situasjoner.

4 Avslutning

Denne oppgaven har redegjort for den rettslige reguleringen av sakkyndighet ved etterforskning av småbarnsdødsfall. I dette er det belyst hvordan påtalemyndighet og politi kan benytte rettsmedisinsk sakkyndig kompetanse i sitt arbeid for å avdekke straffbare forhold ved barnedødsfall som skjer plutselig og uventet.

På bakgrunn av Rettsmedisinsk institutts prosjekt for å bedre undersøkelsene ved plutselige og uventede småbarnsdødsfall, ble et lovarbeid satt i gang for å innføre en ordning med obligatorisk dødsstedsundersøkelse. Det var en bred politisk vilje til å sette i gang tiltak for

---

²⁴⁹ Myhre (2007) s. 1161

å bekjempe vold i nære relasjoner, og innføringen av obligatorisk dødsstedsundersøkelse ble sett på som et viktig tiltak for å verne barn mot vold.

En obligatorisk dødsstedsundersøkelse ble likevel ikke innført, da det viste seg å oppstå hindringer i Grunnloven § 102 og Den europeiske menneskerettighetskonvensjon artikkel 8. Som en alternativ løsning ble frivillig dødsstedsundersøkelse i regi av helsetjenesten innført og kort tid etter fikk også politiet plikt til å etterforske, uavhengig av mistanke, ved plutselige og uventete småbarnsdødsfall. Barns rettssikkerhet har blitt styrket gjennom dagens lovverk ved at alle tilfeller av plutselige og uventede småbarnsdødsfall skal bli rapportert til og etterforsket av politiet

Denne ordningen ser ut til å ha fungert relativt tilfredsstillende til nå, men det forekommer åpenbare mangler. Dette gjelder de tilfellene der politiet ikke har adgang til å foreta etterforskningsskritt, og dødsstedsundersøkelse i regi av helsetjenesten heller ikke blir ivaretatt. Dette kan tyde på at en ordning med obligatorisk dødsstedsundersøkelse bør innføres, og lovgiver bør se nærmere på forholdet mellom barns rettssikkerhet og foreldres personvern.

Selv om dagens regelverk ser ut til å ivareta barns rettssikkerhet bedre enn tidligere, er det fortsatt utfordringer med å sørge for at alle barn får det samme samfunnsvernet gjennom lovverket.

De rettsmedisinske sakkyndige er viktige brikker i rettsapparatet når dødsårsaken hos barn skal avdekkes. Deres bistand ved politiets etterforskning vil kunne spille en stor rolle i hvorvidt straffbare forhold avdekkes, og disse vil fungere best ved innføring av obligatorisk dødsstedsundersøkelse.

5 Litteraturliste

5.1 Bøker

- Bjerke, Hans Kristian og Erik Keiserud   *Straffeprosessloven Kommentartutgave bind II. 3. utg. Oslo, 2001*
- Andenæs, Johs.   *Norsk straffeprosess. 4. utg. Oslo, 2009*
- Smith, Eivind   *Konstitusjonelt demokrati. 2. utg. Bergen, 2010*

5.2 Lovgivning

- 1814   Kongeriget Norges Grundlov (Grunnloven) av 17. mai
- 1902   Almindelig borgerlig Straffelov (straffeloven) av 22. mai nr. 10
- 1915   Lov om domstolene (domstolloven) av 13. august nr. 5
- 1961   Lov om skytevåpen og ammunisjon m.v. (våpenloven) av 9. juni nr. 1
- 1981   Lov om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven) av 22. mai nr 25.
- 1999   Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven) av 21. mai nr. 30.
- 1999   Lov om pasient- og brukerrettigheter (pasient- og brukerrettighetsloven) av 2. juli nr. 63

- 1999 Lov om helsepersonell m.v. (helsepersonelloven) av 2. juli nr. 64
- 1985 Forskrift om ordningen av påtalemyndigheten (påtaleinstruksen) av 28. juni nr. 1679
- 2000 Forskrift om leges melding til politiet om unaturlig dødsfall og lignende av 21. desember nr. 1378
- 2009 Forskrift om skytevåpen, våpendeler og ammunisjon mv. (våpenforskriften) av 25. september nr. 904

5.3 Traktater

- EMK Den europeiske menneskerettighetskonvensjon, Roma 1950
- Barnekonvensjonen FNs konvensjon om barns rettigheter, 20. november 1989

5.4 Forarbeider

- NUT-1969-3 *Innstilling om rettergangsmåten i straffesaker fra Straffeprosesslovkomiteen.*
- Ot.prp. nr.35 (1978-1979) *Om lov om rettergangsmåten i straffesaker (straffesakloven)*
- NOU 2001:12 *Rettsmedisinsk sakkyndighet i straffesaker*
- NOU 2010:3 *Drap i Norge i perioden 2004-2009*

St.prp. nr. 67 (2008-2009)	<i>Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer statsbudsjett 2009</i>
Innst.S. nr 355 (2008-2009)	<i>Om tilleggsløyvingar og omprioriteringar i statsbudsjettet 2009</i>
Innst. 163 S (2009-2010)	<i>Innstilling til stortinget fra justiskomiteen</i>
Prop. nr 105 L (2010-2011)	<i>Endringar i straffeprosesslova mv. (etterforskningsplikt mv.)</i>
Innst. nr. 385 L (2010-2011)	<i>Innstilling til Stortinget frå justiskomiteen</i>
Rapport IS-1415	<i>Dødsstedsundersøkelse ved plutselig uventet barne- død – Vurdering av forslag fra Barnedødsårsakspro- sjektet. November, 2006.</i>

5.5 Høringsnotater, høringsuttalelser, møtereferat og tolkingsuttalelser

Høringsnotat (2008)	<i>Forslag til endringer i forskrift i 21. desember 2000 nr. 1378 om leges melding til politiet om unaturlig dødsfall og lignende. 13. mai 2008</i>
Høringsuttalelse (2008)	<i>Forslag til endringer i forskrift i 21. desember 2000 nr. 1378 om leges melding til politiet om unaturlig dødsfall og lignende. Riksadvokaten. 16. september 2008</i>

Tolkingsuttalelse (2009)	<i>Grunnloven § 102. Lovavdelingen, Justis- og politidepartementet. 4. mars .2009</i>
Høringsnotat (2010)	<i>Forslag om utvidet adgang til etterforskning når barn dør plutselig og uventet. Justis- og politidepartementet. Oktober 2010</i>
Møtereferat (2010)	<i>Møte i Stortinget 4. mars 2010</i>
Høringsuttalelse (2011)	<i>Forslag om innføring av etterforsningsplikt ved plutselig og uventet barnedød. Riksadvokaten. 14. februar 2011</i>

5.6 Rundskriv og retningslinjer

Rundskriv IK-22/92	Plutselig, uventet død i spedbarnsalder – krybbedød; rutiner og oppfølging
Rundskriv nr. 3 1999 (22. desember 1999)	<i>Etterforskning</i>
Rundskriv nr. 2 2011 (22. juni 2011)	<i>Etterforskningsplikt – barn og unge under 18 år</i>
Retningslinjer Folkehelseinstituttet	<i>Dødsstedsundersøkelser ved plutselig uventede dødsfall hos barn i alderen 0 til og med 3 år, september 2011</i>

5.7 Representantforslag

Representantforslag nr. 85 (2008-2009)   Dokument nr. 8:85 (2008-2009)

Representantforslag nr. 28 S (2009-2010)   Dokument nr. 8:28 S (2009-2010)

5.8 Handlingsplaner

Handlingsplan (2004-2007)   *Vold i nære relasjoner, Justis- og politidepartementet*
Handlingsplan (2008-2011)   *Vendepunkt, handlingsplan mot vold i nære relasjoner, Justis- og politidepartementet*

5.9 Dommer

Rt. 1989 s. 809
Rt. 1993 s. 1302
Rt. 1994 s. 951
Rt. 1998 s. 2072
Rt. 2004 s. 1723

5.10 Rapporter

Rognum, Torleiv Ole   *Barnedødsårsaksprosjektet. Universitetet i Oslo, Rettsmedisinsk institutt, 2004.*

Myhre, M. C. ... [et al.]   *Traumatic head injury in infants and toddlers. Oslo, 2007.*

5.11 Personlig meddelelse

Rognum, Torleiv Ole. E-post. 21. november 2013.

Bøylestad, Lillian. Møte. 18. november 2013.

5.12 Nettdokumenter

Moland, Annemarte og Helljesen, Vilde. *Barnedrapsmenn går fri*. I: NRK nettversjon, 20.12.2006. <http://www.nrk.no/nyheter/norge/1.1521604> [Sisert 07. oktober 2013]

Bang, Heidi Katrine og Bakken, Bente. *Norske barn dør av mishandling hjemme*. I: Rana-blad nettversjon (opprinnelig i Dagsavisen) 30.01.2004. <http://www.ranablad.no/Innenriks/article861801.ece> [Sisert 07. oktober 2013]

Statistisk sentralbyrå. *Tabell: 08874: Dødsfall blant barn 1-17 år, etter kjønn og underliggende dødsårsak.* 2006-2011. <https://www.ssb.no/statistikbanken/SelectVarVal/Define.asp?MainTable=DodsfallBarn2&KortNavnWeb=dodsarsak&PLanguage=0&checked=true> [Sisert 8. oktober 2013]